162245
VYSOKÁ STRANICKÁ ŠKOLA PŘI ÚV KSČ

MIROSLAV HOUŠTECKÝ

ANGLIE PO DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLCE

RUDÉ PRÁVO • VYDAVATELSTVÍ ÚSTŘEDNÍHO VÝBORU KSČ

VYSOKÁ STRANICKÁ ŠKOLA PŘI ÚV KSČ

Katedra dějin novověku

MIROSLAV HOUŠTECKÝ

ANGLIE PO DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLCE

RUDÉ PRÁVO
vydavatelství Ústředního výboru KSČ
PRAHA 1957

1. ÚVOD. POSTAVENÍ ANGLIE PO DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLCE

Oficiální název Velké Britannie s přilehlými menšími ostrovy a severovýchodní částí Irska je »Spojené království Velké Britannie a Severního Irska« (místo tohoto oficiálního názvu se obvykle říká Velká Britannie nebo prostě Anglie). Velká Britannie se skládá z Anglie (hlavní město Londýn s 9 miliony obyvatel), z Walesu (hlavní město Cardiff s 243.000 obyvatel), ze Skotska (hlavní město Edinburgh se 467.000 obyvatel), ze Severního Irska (hlavní město Belfast se 443.000 obyvatel). Celkem má 51 milionů obyvatel.

Anglie je parlamentní monarchie. Nemá psanou ústavu. Ústavní význam mají různé zvyky, soudní rozhodnutí a některé zákonodárné akty, které existují často již několik století a mají spíše formální význam. Král (nyní královna Alžběta II.) má podle zákona velkou moc, avšak ve skutečnosti »panuje, ale nevládne«. Výkonná moc je fakticky soustředěna v rukou kabinetu ministrů, který se skládá z členů té strany, která má v parlamentě většinu. Zákonodárnou moc má parlament, skládající se ze sněmovny lordů (horní sněmovna) a ze sněmovny poslanců (dolní sněmovna). Volitelná je pouze dolní sněmovna (nyní má 630 poslanců). Horní sněmovna se skládá většinou z příslušníků rodové šlechty, kteří jsou členy sněmovny lordů na základě dědičného práva. Počet členů není přesně určen, nyní je jich asi 800.

Anglie je vysoce průmyslovou zemí (v zemědělství pracuje pouze 5 % obyvatelstva). Průmysl je zaměřen hlavně na výrobu kvalitních, drahých výrobků. V anglickém průmyslu se rozlišují t. zv. stará odvětví, která se vyvinula ještě v epoše průmyslové revoluce, a t. zv. nová odvětví, která vznikla v tomto století, zejména po první světové válce.

Mezi stará odvětví počítáme těžbu kamenného uhlí, hutnictví, textilní průmysl, výrobu parních a textilních strojů, stavbu lodí a výrobu lokomotiv. Stará odvětví mají značnou váhu v anglickém průmyslu. Jsou však technicky velmi zaostalá. Vysoké výrobní náklady ztěžují konkurenci na světových trzích. Vzhledem k tomu, že tato odvětví vyráběla hlavně pro vývoz, octl se jejich průmysl v těžké krisi.

K nejdůležitějším novým odvětvím patří chemický průmysl, elektrotechnický, automobilový a letecký průmysl. Nová od-

větví dosáhla vysoké technické úrovně. Jsou ovládána mohutnými monopoly, které pronikly do celé rozsáhlé britské říše (na příklad Imperial Chemical Industries, zbrojařská firma Vickers atd.).

Anglické zemědělství je od konce minulého století v chronické krisi. Zmenšuje se počet drobných hospodářství a plocha obdělávané půdy. Z celkové plochy půdy zabírá orná půda pouze 25 %. Půda je většinou ve vlastnictví velkostatkářů — landlordů, kteří ji pronajímají farmářům. Zemědělství je specialisováno na živočišnou výrobu, ovocnářství a zahradnictví. Obilí se pěstuje jen v malém měřítku.

Velký význam má v anglickém hospodářství námořní obchod, lodní doprava, vývoz kapitálu a zejména vykořisťování kolonií.

Ve světovém hospodářství a v mezinárodní politice má Anglie význam hlavně jako koloniální velmoc. Oficiálním názvem »The British Commonwealth of Nations« (»Britské společenství národů«), používaném od skončení první světové války, se vládnoucí třídy Velké Britannie snaží zakrýt vykořisťovatelskou podstatu britského koloniálního panství. Složení této britské říše je následující:

1. Velká Britannie a Severní Irsko.

2. »Stará dominia« (Kanada, Australský svaz, Nový Zéland, Jihoafrická unie). Tato dominia jsou nejvyspělejší částí britské říše. Samosprávu si vydobyla již dávno a jsou považována za samostatné státy. S Anglií jsou spojena po právní stránce osobou anglického krále (královny) a konferencemi ministerských předsedů britských dominií. Hospodářsky jsou spjata s Anglií vzájemnými celními výhodami (t. zv. »imperiální preference«).

3. »Nová dominia«: Indie (od ledna 1950 republikou, zůstává však nadále ve svazku Britského společenství národů), Pakistan (od března 1956 republikou, zůstává rovněž ve svazku Společenství), Ceylon. Spojení těchto států s Anglií je podobné jako u »starých dominií«.

4. Kolonie, protektoráty a svěřenecká území jsou rozmístěny ve všech částech světa, hlavně v Africe. Zde vykonávají přímou vládu britští úředníci, i když k tomu někdy používají představitelů místní polofeudální šlechty.

Anglie měla v minulosti dík svému koloniálnímu, průmyslovému a obchodnímu monopolu po dlouhou dobu vedoucí postavení mezi světovými velmocemi. Vlivem Velké říjnové socialistické revoluce, rozvojem národně osvobozeneckého hnutí

v britské říši a vlivem první světové války byla Anglie značně zeslabena. Vedoucí postavení v kapitalistickém světě přešlo na Spojené státy americké. Jedním ze základních motivů zahraniční politiky britských imperialistů po roce 1917 byl boj proti socialistickému Sovětskému svazu. Zvláště ve třicátých letech Anglie prováděla politiku isolace Sovětského svazu, byla proti politice kolektivní bezpečnosti hlásané Sovětským svazem a snažila se zaměřit proti němu hitlerovskou agresi. Vlivem rozporů mezi imperialisty se však nakonec sama octla 3. září 1939 ve válce s hitlerovským Německem.

V prvním období druhé světové války byla Anglie vystavena německému leteckému bombardování, které mělo anglický lid zastrašit a ulehčit situaci britské vládě při uzavření dohody s nacistickým Německem, zaměřené proti Sovětskému svazu. Avšak pevný protifašistický postoj anglického lidu a jeho snaha o přátelství se Sovětským svazem, právě tak jako neúměrné požadavky německých imperialistů překazily Hitlerovy plány a plány nejreakčnější části anglické buržoasie. Po přepadení SSSR hitlerovskými vojsky nehrozilo již Anglii nebezpečí invase, čímž se její situace podstatně zlepšila. Přesto neustále spolu s USA oddalovala vytvoření druhé fronty v Evropě proti Německu, aby tak Sovětský svaz co nejvíce zeslabila. Tyto záměry Sovětský svaz svým vítězstvím zmařil.

Anglický imperialismus vyšel ze druhé světové války zeslaben po vojenské, politické i hospodářské stránce. Vojenská slabost se ukázala jak v Evropě, tak i v Asii. Anglie nedokázala jako největší koloniální říše udržet v Asii vlastními silami své koloniální panství proti Japoncům. Musela využívat vojenské pomoci USA i za cenu pronikání amerického imperialismu do svých kolonií. Anglie ztratila dočasně své spojení s koloniemi, které ji zásobovaly potravinami a surovinami. Proto se dostávala do vojensko-hospodářské závislosti na amerických dodávkách potravin, průmyslového zboží i vojenského materiálu.

Anglické výdaje na válku tvořily 25 miliard liber šterlingů. Státní dluh byl v roce 1945 třikrát větší než v roce 1939 (vzrostl na 24 miliard £). Zmenšení zlatých a valutových reserv a ostatní ztráty způsobené válkou tvořily přibližně jednu čtvrtinu národního jmění Anglie. Odpadnutím řady lidově demokratických zemí Evropy a Asie od kapitalismu a počínajícím rozkladem koloniálního systému se značně zmenšila sféra vlivu anglických monopolů a jejich přístup k důležitým světovým trhům a zdrojům surovin.

Válečnou porážkou Německa a Japonska byli dočasně vyřazeni dva velcí konkurenti Anglie na světovém trhu. Situace se však pro anglický kapitalismus komplikovala podstatně zvýšenou expansí amerického kapitálu, který během druhé světové války značně zesílil. Anglický imperialismus měl proto velké potíže s odbytem svého zboží v zahraničí a dostával se do stále ostřejšího konkurenčního boje za ovládnutí světového kapitalistického trhu s americkým imperialismem.

Na situaci Anglie v poválečné době se zvlášť jasně projevuje rozpad koloniálního systému, způsobený mocným vzrůstem národně osvobozeneckého boje v koloniích a v závislých zemích. Utlačované národy již nebyly ochotny snášet vykořisťování anglickými kolonisátory a prohloubily boj o národní nezávislost. Kromě toho začal pronikat do anglických panství americký imperialismus. Dostával se i do těch oblastí, které byly do války monopolní sférou britského imperialismu (Blízký a Střední Východ, jihovýchodní Asie). Vliv USA zesílil i v britských dominiích a v Jižní Americe, kde úlohu Anglie přebírají USA.

Nehledě na pokračující slábnutí britského imperialismu, Anglie stále zůstává nejsilnější kapitalistickou zemí v Evropě. Je zemí s vysoce rozvinutým průmyslem. Její průmyslová výroba zaujímá v kapitalistickém světě druhé místo (po USA). Jenom Spojené státy hrají důležitější úlohu v mezinárodním obchodě kapitalistického světa. Třebaže Anglie ztratila již po první světové válce finanční monopol a těžiště finančního světa se přesunulo do USA, její finanční posice jsou stále ještě poměrně silné a anglické monopoly pomocí svých zahraničních investic vykořisťují mnohé koloniální a závislé země. Své rozsáhlé koloniální říše, třebaže neustále slábnoucí, dokázala Anglie využívat po druhé světové válce ke zpevnění svého postavení vůči USA. Anglie hrála a stále hraje důležitou úlohu v mezinárodních vztazích.

Anglický lid se snažil po ukončení války skoncovat s vládou monopolů, s krisemi a nezaměstnaností. Usiloval o prohloubení přátelství se Sovětským svazem. Perspektivu k tomu ukazovala anglo-sovětská smlouva z 26. 5. 1942 o spojenectví ve válce proti fašistickému Německu a o spolupráci a vzájemné pomoci v poválečné době, která byla uzavřena na dvacet let.

Silná touha anglického lidu po mírumilovné zahraniční politice, demokracii a socialismu se názorně ukázala v poválečných parlamentních volbách 5. července 1945. V předvolební kampani projevila největší aktivitu labouristická strana (LP).

Pravicoví labouristé lživě slibovali, že v případě vítězství LP se bude upevňovat přátelství se Sovětským svazem a že celková zahraniční politika bude zásadně odlišná od politiky konservativců. V oblasti vnitřní politiky labouristé slibovali zabezpečení rychlého růstu národního hospodářství, znárodnění důležitých hospodářských odvětví, likvidaci nezaměstnanosti, vybudování socialismu a zvýšení životní úrovně lidu.

Angličtí pracující uvěřili předvolební demagogii vedené LP. Zavrhli ve volbách rozhodně konservativce, kterým nepomohla k vítězství ani velká popularita Churchillova za druhé světové války, a rozhodně se vyslovili pro Labour Party. LP tak získala velké vítězství. V parlamentě měla 393 poslanců (t. j. absolutní většinu), kdežto konservativci dostali pouze 189 míst. Komunistická strana měla v prvním poválečném parlamentě 2 poslance.

Konservativní strana, ovládaná monopolisty a landlordy (velikými pozemkovými vlastníky), přenechala vládu labouristické straně celkem ochotně. Byla přesvědčena, že labouristé nebudou provádět politiku zásadně odlišnou od politiky konservativců. Labouristická strana dokázala už dvakrát v minulosti, kdy byla u moci (1924, 1929—1931), že se její vláda v ničem podstatném neliší od vlády konservativní. Zvláštní výhodu spatřovali konservativci za bouřlivé poválečné doby v tom, že vláda LP spíše demagogicky podvede dělnickou třídu, utlumí poválečné nadšení a dovedněji potlačí nebo zabrzdí národně osvobozenecké hnutí v koloniálních a závislých zemích Britského imperia, než by to dokázala konservativní strana, zkompromitovaná svou předválečnou politikou.

2. VNITŘNÍ A ZAHRANIČNÍ POLITIKA LABOURISTICKÉ VLÁDY (1945—1951)

Hlavním úkolem labouristické vlády bylo odvrátit lidové masy v Anglii od revolučního boje za socialismus a za přátelství se Sovětským svazem.

V oblasti vnitřní politiky pravicoví labouristé slibovali uskutečnit t. zv. »demokratický socialismus«. Základem ideologie »demokratického socialismu« bylo popírání třídního boje a hlásání souladu zájmů buržoasie a proletariátu. Pod heslem »politické demokracie« měly být zachovány především ty buržoasní svobody, které umožňovaly kapitalistům provádět za-

střenou diktaturu proti dělnické třídě. Labouristé kritisovali kapitalismus čistě formálně.

Podstatnou součástí ideologie »demokratického socialismu« byl program znárodnění některých hospodářských odvětví, kontrola monopolů, plánování národního hospodářství, regulování investic, vyrovnání důchodů a zajištění plné zaměstnanosti. »Demokratický socialismus« se stal ideovou oporou nejen labouristických vůdců, ale i jiných pravicových socialistických předáků, kteří se rovněž snažili zachovat jen s některými nepodstatnými úpravami existující kapitalistický společenský řád. Poválečný vývoj Anglie za labouristické vlády dokázal lživost protilidové ideologie »demokratického socialismu«.

Od roku 1945 byly v Anglii postupně znárodněny: Anglická banka, uhelný průmysl, elektrárenský a plynárenský průmysl, vnitřní doprava a částečně ocelárenský průmysl. Labouristické znárodnění obsáhlo pouze malou část průmyslu, v němž je zaměstnáno pouze 20 % dělnictva.

Způsob, jakým bylo znárodnění provedeno, a jeho výsledky dokazují, že z něho mají prospěch jen kapitalisté. Vykořisťování ve znárodněných průmyslových odvětvích pokračovalo stejně bezohledně jako předtím. Bývalým majitelům dolů byla zajištěna kompensace 165 milionů £, vlastníkům železnic dokonce více než 1 miliarda £. Akcionáři Anglické banky obdrželi výměnou za akcie banky v částce 14 milionů £ obligace v hodnotě 58 milionů £, t. j. zvětšili svůj kapitál čtyřnásobně. K tomu jim byla zajištěna 3% roční dividenda. Těmito machinacemi byla vložena na bedra pracujícím povinnost zaplatit kapitalistům ohromnou kompensaci ve výši asi 2,9 miliardy £, poskytovat jim z vlastní kapsy 81 milionů £ ročního důchodu a kromě toho nést těžké břemeno výdajů na přestavbu a modernisaci zaostalých znárodněných odvětví. Bývalí majitelé zůstali v čele správ znárodněných závodů a dostávají vysoké platy. Do správ závodů byli formálně jmenováni také někteří pravicoví odborářští funkcionáři, což přispělo k růstu odborářské byrokracie.

Znárodnění se dotklo převážně těch odvětví, která stála před bankrotem (uhelný průmysl a železniční doprava). Železnice měly na příklad před znárodněním (v roce 1937) 16 milionů £ ztrát. Znárodněná průmyslová odvětví představují pomocný průmysl, jehož hospodářskou funkcí je poskytnout kapitalistickým vlastníkům nejvýnosnějších průmyslových odvětví lacinou energii a dopravu. Proto také konservativci

se znárodněním souhlasili. Bránili se pouze znárodnění ocelářského průmyslu, neboť k němu došlo v době vytváření Severoatlantického paktu, který sliboval velké zisky ocelářským monopolistům.

Od znárodnění dolů a dopravy se očekávalo, že povede k zeslabení třídního boje horníků a dopravních dělníků, kteří jsou nejpokrokovější složkou anglické dělnické třídy. Dělníci znárodněných odvětví měli upustit ve »společném zájmu« od svých požadavků a trpělivě snášet vykořisťování.[1]

Labouristické znárodnění nevedlo ke změnám ve výrobních vztazích. Nenastaly změny v charakteru hospodářství, nýbrž pouze v jeho formě. Vytvořil se sektor státně monopolistického kapitalismu a anglické hospodářství zůstalo i nadále v rukou monopolistů a živelných kapitalistických zákonů. Labouristická vláda přitom vystupovala jako dobrovolný nástroj monopolistů. Labouristické znárodnění nemá proto se socialismem nic společného. Zesílilo jenom rozvoj státně monopolistického kapitalismu a podřídilo ještě více státní aparát anglickým monopolům.

Pravicoví předáci LP charakterisovali hospodářský systém v Anglii po znárodnění některých odvětví jako »zvláštní formu britského socialismu«, spojení soukromokapitalistické iniciativy se státním vlastnictvím, jako dvousektorové hospodářství (státní a soukromé). Státní sektor je podle nich »socialisovaný sektor«. Tato labouristická theorie »smíšeného hospodářství« je jenom maskovanou theorií státně monopolistického kapitalismu.

Labouristické znárodnění a theorie »smíšeného hospodářství« jsou podstatnými součástmi reformistické ideologie »demokratického socialismu« a slouží jako prostředky k oklamání anglického lidu.

Britští pracující nenávidí monopoly; proto LP vystoupila s jejich kritikou a s požadavkem kontroly. Labouristická kritika byla velmi rafinovaná. Kritisovaly se pouze druhořadé věci, nikoli vykořisťovatelská podstata monopolů. Navrhovalo se odstranit t. zv. špatné stránky (nedostatečná podnikavost, vynalézavost a pod.) »kontrolou monopolů«. Zásadně se proti monopolům nevystupovalo, neboť pravicoví labouristé chápali

[1] Podle zprávy o znárodnění, uveřejněné Všeodborovým svazem v roce 1953, stouply mzdy všech dělníků zaměstnaných ve znárodněném průmyslu (kromě horníků) méně než mzdy ostatních dělníků. Přitom však produktivita práce ve znárodněném průmyslu stoupala více než v ostatním průmyslu.

socialismus jako souhrn soukromých a státních monopolů. S jejich existencí tedy v rámci »demokratického socialismu« počítali.

V praxi prováděly t. zv. kontrolu monopolů »dělnické skupiny«, v nichž zasedali vedle představitelů odborářské byrokracie i zástupci monopolů. »Kontrola monopolů« vládou znamenala ve skutečnosti opak. Vždyť kapitalisté ovládali přímo $^4/_5$ britského hospodářství a ani ve zbývající $^1/_5$ své posice neztratili.

Podobně tomu bylo i s »demokratickým plánováním«, které řídil od roku 1947 Ústřední plánovací výbor. Ten však neměl v podstatě žádnou pravomoc a plnil jenom funkci každého obyčejného koordinačního meziministerského výboru. Jeho prognosy vývoje (nedá se říci plánování) na příští rok nebyly pro nikoho směrnicí, nebyly závazné. Byly to pouze dohady, jakým směrem se budou asi různá odvětví rozvíjet.

Stejně tak zkrachovaly i pokusy o t. zv. regulování investic státem tak, aby byla zajištěna »plná zaměstnanost«, jak labouristé slibovali před volbami v roce 1945. Skutečným smyslem »regulování investic« a »plné zaměstnanosti« byla opět podpora monopolistů, upevňování jejich postavení a militarisace hospodářství.

Labouristická vláda a podnikatelé také v prvních poválečných letech anglickým pracujícím v něčem ustoupili. Tak byly v roce 1946 a 1947 většině dělníků zvýšeny mzdy. Toto zvýšení však nebylo takové, aby vyrovnalo růst cen potravin a jiného spotřebního zboží. Systém sociálního pojištění a lékařské pomoci obyvatelstvu byl labouristickou vládou rozšířen. O něco byly zvýšeny podpory pro nezaměstnané.

Provedení těchto sociálních opatření bylo pro labouristickou vládu důvodem ke zvýšení přímých i nepřímých daní, jejichž tíži nesli hlavně pracující. Přímé daně tvořily v roce 1939 161 milionů £, v roce 1947 již 1663 milionů £; nepřímé daně tvořily v roce 1939 340 milionů £, v roce 1948 vzrostly na 1426 milionů £. Reálná mzda anglických pracujících se proto v prvních poválečných letech nezvyšovala, ale naopak klesala. Labouristická vláda ještě k tomu začala provádět od února 1948 politiku »zmrazování mezd«. Bojovala proti požadavkům zvyšovat mzdy, ačkoliv ceny spotřebního zboží stále stoupaly. Tuto politiku zdůvodňovali pravicoví labouristé tím, že je nezbytně nutné zlevnit britské výrobky na zahraničních trzích v zájmu úspěšné soutěže se zahraniční konkurencí a snížení velmi nepříznivé obchodní a platební bilance.

Přes to, že se podařilo části dělníků zvýšit mzdy vzdor politice »zmrazování mezd«, nedosáhla mzdová hladina nikdy cenové hladiny. Tak vzrostly podle oficiálních údajů v letech 1947 až 1952 ceny potravin o 62 %, zatím co mzdy pouze o 30 %. Přitom však zisky anglických monopolů neustále rostly. V roce 1938 tvořily kapitalistické zisky (bez zaplacených daní) 838 milionů £, v roce 1949 2062 milionů £, v roce 1950 2447 milionů £, v roce 1951 už 2953 milionů £.

Důsledkem labouristické politiky bylo postupné snižování životní úrovně anglického lidu. Spotřeba hlavních potravin na jednoho obyvatele byla v posledním roce labouristické vlády, v roce 1951, značně menší než v předválečných letech. Roční spotřeba masa na jednoho obyvatele se snížila proti roku 1938 ze 109,6 libry (49,65 kg) na 76,3 libry (34,56 kg), t. j. o 30,4 %; u cukru ze 109,9 libry (49,80 kg) na 89,9 libry (40,70 kilogramu), t. j. o 28,2 %; spotřeba brambor však v témž období stoupla ze 176 liber (79,73 kg) na 245 liber (111 kg), t. j. o 39,2 %, což svědčí o zhoršení jídelního lístku anglických pracujících. Podobně klesá spotřeba másla proti předválečnému období skoro o polovinu a zvyšuje se naopak používání umělých tuků. Je pravda, že u některých druhů potravin je průměrná spotřeba v Anglii stále větší než na příklad v Československu. Je však nutno si uvědomit, že životní standard v Anglii je především výsledkem mnohaletého vykořisťování obrovské koloniální říše, která je však nyní v rozkladu. Spotřeba potravin má proto v Anglii sestupnou tendenci, kdežto u nás neustále zákonitě stoupá.[2]

Životní úroveň se v Anglii snižovala i přes to, že v průmyslové výrobě došlo po válce k vzestupu:

Index průmyslové výroby v Anglii (1948 = 100 %)

1938	1946	1947	1948	1949	1950	1951
86	87	92	100	106	114	117

[2] Srovnej spotřebu na 1 obyvatele v Československu (v kg):

	1936	1955	1960 (plán)
maso	27,1	36,1	46,5
cukr	22,5	33,7	36,2
brambory	116,3	122,1	116,6

Vzestup průmyslové výroby není svědectvím úspěšné hospodářské politiky vlády, jak se to snažili tvrdit labouristični předáci. Byl způsoben především tím, že se pro Anglii vytvořila dočasně příznivá situace vyloučením takových konkurentů ze zahraničních trhů, jako Německa, Japonska a Italie. Anglie této situace využila ke zvýšení zahraniční hospodářské expanse. Značnou úlohu na vzestupu průmyslové výroby mělo silně vystupňované vykořisťování dělnické třídy. V souvislosti s vytvářením agresivních protisovětských bloků, zvláště Severoatlantického paktu v roce 1949, nabývala hlavního významu při zvyšování výroby militarisace ekonomiky a horečné zbrojení. V roce 1949 činily vládní výdaje na zbrojení 800 milionů £, v roce 1950 již 1200 milionů £.

Na vzestup průmyslové výroby měla hlavní vliv ta odvětví, která byla spjata s vojenskou výrobou. Přitom taková pro Anglii velmi významná vývozní odvětví jako textilní průmysl, stavba lodí, strojírenství i uhelný průmysl zaostávají nebo stagnují.

Militarisace hospodářství, zaostávání spotřebního průmyslu, ekonomické nevyužívání výrobního zařízení, zvětšování armády nezaměstnaných (v poválečných letech průměrně 350—450 tisíc nezaměstnaných), neustále se opakující finanční krise a postupné zhoršování postavení Anglie na světových trzích jsou hlavními projevy parasitismu a zahnívání anglického imperialismu, v jehož službách labouristická vláda stála.

Taková politika, snižující životní úroveň lidových mas a zajišťující naopak ohromné obohacování malé skupiny monopolistů, musela nutně zostřit třídní rozpory. Dokladem toho je neustálý růst stávkového hnutí proti vůli labouristických a odborářských předáků. Jestliže v letech 1936—1940 se v Anglii za konservativní vlády každoročně zúčastnilo stávek průměrně 355.000 pracujících a bylo ročně průměrně prostávkováno 1,774.000 pracovních dnů, pak v letech 1946—1950 činil průměrný roční počet stávkujících 462.000 a bylo prostávkováno 1,946.000 dní ročně. Počet stávkou promeškaných pracovních dnů za labouristické »dělnické« vlády tedy stoupl proti pěti předválečným letům o 10 %. V dalších letech stávkové hnutí, vyvolané hlavně nízkými mzdami a krutým režimem v podnicích, podstatně stouplo.

Výsledky vnitřní politiky labouristické vlády nejlépe dokazují lživost a nesmyslnost labouristické ideologie, která líčí poválečné období LP vlády jako »sociální revoluci«. Krach labouristické reformistické ideologie a v praxi prokázaná ne-

ochota a neschopnost změnit sociálně ekonomickou strukturu Anglie vedly k tomu, že se labourističtí představitelé otevřeně odklonili od požadavků socialistických přeměn, které v revoluční době po Velké říjnové revoluci přijali.

Labouristická ideologie »demokratického socialismu« se ukázala v praxi jako ideologie, která nemá se socialismem nic společného. Má pouze klamat anglické dělníky, kteří v socialismus upřímně věří. Tato ideologie je ostře protimarxisticky zaměřená, je ideologií kapitalistického řádu. Na konferenci COMISCO[3] v červnu 1950 prohlásil tajemník výkonného výboru LP Morgan Phillips otevřeně: »Britští socialisté kategoricky odmítají marxismus i učení o třídním boji ve všech jejich formách a projevech... Žádný marxismus! Pryč s materialismem a třídním bojem!« Pravicoví předáci se snažili všelijak zatemnit socialistické cíle marxisty jasně formulované a dříve také obsažené v programu Labour Party. Tak čelný představitel LP H. Morrison definoval socialismus v roce 1950 takto: »Socialismus znamená ustavení společenské odpovědnosti v záležitostech, které mají bezprostředně společenský význam«, kterážto mlhavá a bezbarvá formulace je přijatelná i konservativní straně. Nezakrývaný ústup pravicového vedení LP od socialistických idejí byl logickým dovršením přisluhování labouristické vlády anglickému monopolnímu kapitálu.

Taková labouristická politika prohloubila rozpor mezi oficiálním vedením LP a řadovými členy. Výrazem tohoto rozporu bylo i vystoupení t. zv. Bevanovy skupiny. Na jaře 1951 vystoupili z vlády tři labourističtí ministři — Bevan, Wilson a Freeman na důkaz nesouhlasu s oficiální labouristickou politikou. Kolem Bevana se v parlamentě vytvořila malá skupina labouristických poslanců, která začala zdrženlivě kritisovat ohromné výdaje na zbrojení, remilitarisaci Německa, koloniální politiku vlády a výboje USA. Takovým postojem se bevanisté snažili přitáhnout nespokojené masy a nedopustit jejich přechod na posici skutečného boje s kapitalismem. Zásadní rozpory mezi bevanisty a vedením labouristické strany nebyly. Činnost Bevanovy skupiny však objektivně napomohla růstu levicových sil v labouristickém hnutí.

[3] Koordinační orgán sociálně demokratických stran.

Postoj k národně osvobozeneckému hnutí národů Britského imperia a závislých zemí

Politika labouristické vlády vůči národně osvobozeneckému hnutí se v podstatě nelišila od koloniální politiky bývalých konservativních vlád. Rozpadu mohutného imperia, které se rozprostíralo na ¼ území světa a mělo ¼ obyvatelstva světa, se vládnoucí třídy velmi obávaly. Věděly, že by to byl jejich konec, neboť veškerý hospodářský a sociální základ Anglie byl postaven na principu koloniálního parasitismu.

Tato základna říše začala pod údery národně osvobozeneckého hnutí a pod vlivem pronikání amerického imperialismu praskat. Labouristická vláda proto vyvinula velké úsilí na »odstranění« krise Britského imperia. Imperium mělo rozhodujícím způsobem přispět k vyřešení hospodářských a sociálních těžkostí Anglie, odstranit chronický deficit platební bilance, získat potraviny a suroviny a zlepšit postavení britského imperialismu v konkurenčním boji v rámci zúženého imperialistického tábora.

Labouristé se snažili ve službách anglického imperialismu udržet tuto obrovskou a bohatou (zlato, nikl, mangan, cín, zinek, olovo, kaučuk, vlna) koloniální říši. Proti jejímu rozkladu bojovali všemi prostředky: přímým terorem, koloniální válkou i t. zv. novou taktikou, t. j. poskytováním formální nezávislosti.

Největší otřes britského panství nastal v jihovýchodní Asii, zvláště v Indii, Malajsku a Burmě. V Malajsku a Burmě si vytvořil lid již za války v průběhu protijaponského boje demokratické organisace. Po skončení války začal bojovat proti jakékoli imperialistické okupaci.

Angličtí kolonisátoři zahájili velké represálie proti osvobozeneckému hnutí malajského lidu. Začátkem r. 1948 nadiktovali ústavu, na jejímž základě byla vytvořena Malajská federace (kromě Singapuru) s protektorátním statutem. Tato ústava jenom utvrdila jejich další koloniální nadvládu. V polovině r. 1948 zahájili velmi krutou koloniální válku proti malajskému lidu, aby si za každou cenu Malajsko zajistili. Vykořisťováním malajského lidu a loupením velkého přírodního bohatství jeho země (kaučuk, cín) se britský imperialismus snažil zachránit své krachující hospodářství, závislé na dolarech. Vždyť jenom v r. 1950 činil vývoz z Malajska do USA 122 milionů $, což bylo více než celý dolarový deficit Velké Britannie (v r. 1950 105

milionů $). Na příkladu Malajska se ukázala velmi jasně kontinuita koloniální politiky Labour Party a konservativců.

Jestliže angličtí kolonisátoři použili vůči 6 milionům obyvatel Malajska veškeré síly koloniální diktatury a ozbrojeného násilí, pak vůči 400 milionům obyvatel Indie museli zaujmout jiný postoj. Z nedostatku sil a prostředků nemohli zde již udržet potlačovací aparát, a proto se uchýlili ke strategickému kompromisu s národním vedením, představovaným buržoasií, jež pokládali za užitečné pro své zájmy.

Indie byla v srpnu 1947 rozdělena na dva státy, na Indickou unii a Pakistan. Současně jim byla poskytnuta formální politická nezávislost. Indie, Pakistan a Ceylon, kterému byla přiznána formální politická nezávislost v r. 1948, se staly dominii v rámci Britského společenství národů. Burma si vydobyla nezávislost začátkem r. 1948. Přitom se britský imperialismus snažil i nadále tyto země hospodářsky vykořisťovat a zajistit si tam vojenské základny.

Národní buržoasie těchto zemí, zvláště Indie a Burmy, se však z vlastního zájmu i pod tlakem lidových mas snažila postupně vymanit své země z úzkého sepětí s Britským impériem. Indie i Burma se přeměnily z objektu koloniální politiky ve státy se samostatnou zahraniční politikou. Ukázalo se, že i taktika poskytnutí formální politické nezávislosti je odsouzena k nezdaru.

Ohromný význam v procesu dalšího uvolňování těchto i jiných asijských zemí ze závislosti na imperialistech mělo vytvoření Čínské lidové republiky a její úspěchy v obnově a výstavbě osvobozené země. Rozklad koloniální soustavy tím byl ještě více prohlouben.

Plameny národně osvobozeneckého boje zachvátily i Blízký a Střední Východ, kde byla Anglie až do druhé světové války vedoucí imperialistickou mocností. Ovládala přímo Palestinu, Jordánsko, řadu protektorátů na arabském poloostrově a nepřímo Egypt, Irák a Irán. Středem zájmu britských imperialistů v této oblasti je nafta. Je zde pětina světové produkce nafty a skoro dvě třetiny všech zásob kapitalistického světa. Jenom v r. 1950 oloupila Anglo-iránská společnost, která měla výhradní monopol na těžbu iránské nafty, iránský lid o 115 milionů £, které tvořily celkový zisk z iránské nafty. Iránská vláda dostala na daních od společnosti pouze 16 milionů £.

Nejvyššího stupně osvobozeneckého hnutí za labouristické vlády bylo dosaženo v této oblasti v Iránu a v Egyptě. V Iránu dosáhl lid v r. 1951 znárodnění naftových zdrojů. Egypt zrušil

v témž roce nevýhodnou smlouvu s Anglií, která jej držela v postavení závislé země. Tyto dvě události byly za labouristické vlády kulminačními body krise britského imperialismu na Blízkém a Středním Východě.

Tato krise se ještě prohloubila imperialistickými rozpory mezi Anglií a USA, které získávají krok za krokem bývalé anglické posice. Za příklad může sloužit stát Izrael, který se přeměnil z bývalého anglického mandátního území v r. 1948 v zemi závislou na americkém imperialismu. Přesto Anglie byla nucena udržovat spojenectví s USA a plánovat různá opatření a vojenské pakty (plán Středovýchodního velení z roku 1951) spolu s USA, neboť bez jejich pomoci by nedokázala účinně bojovat proti vzmáhajícímu se národně osvobozeneckému hnutí.

Vzhledem k tomu, že jihovýchodní Asie, Blízký a Střední Východ přestávaly být bezpečnými základnami britského imperialismu, vkládali britští imperialisté velké naděje do své rozsáhlé koloniální říše v Africe. Suroviny a potraviny, ztracené nebo ohrožené v Asii, se snažili získat z Afriky.

Realisace těchto plánů však předpokládala zvýšit úroveň výrobních prostředků v britské Africe, vybudovat lepší dopravní spoje, elektrárny, zlepšit vybavení dolů na měď, zlato, diamanty atd. Tyto ohromné investice Anglie nemohla poskytnout, neboť měla stálý deficit ve své platební bilanci. Využít pomoci amerických imperialistů bylo nebezpečné. Američtí monopolisté dosáhli již beztak silného vlivu v britských afrických koloniích a začali vytlačovat anglické monopolisty z jejich poslední bašty. O tom svědčilo ovládnutí měďných dolů ve Středoafrické federaci (Severní a Jižní Rhodesie, Njassko), značné proniknutí amerického finančního kapitálu do Jihoafrické unie a ovládnutí těžby uranu v Kongu monopolisty USA.

I za těchto okolností se angličtí kolonisátoři snažili vyždímat z afrických pracujících maximální zisk a používali k tomu nevybíravých metod. V násilně vytvořené Středoafrické federaci a v Kenyi oloupili domorodé obyvatelstvo o nejlepší půdu a nahnali je do »reservací«, aby mohli využívat laciných pracovních sil k práci na plantážích.

Avšak i africký lid si začal uvědomovat svou sílu. Protianglické bouře v letech 1948 a 1949 v Nigerii, Ugandě a na Zlatonosném pobřeží, labouristickou vládou krutě potlačené, dokazovaly, že africký lid je důležitým činitelem, který kříží imperialistické plány na vybudování anglické koloniální bašty v Africe.

Krise Britského imperia využívá americký imperialismus k tomu, aby získal ve všech jeho částech pevné posice. Americký kapitál pronikl zvláště do britských dominií. Vývoz USA do Austrálie se zvýšil v r. 1951 proti r. 1938 o 186,9 %, do Kanady o 414,4 %, na Ceylon o 1.093,7 %, do Pakistanu a Indie o 1.072,4 %, na Nový Zéland o 252,7 % a do Jihoafrické unie o 256,7 %. Americké investice vzrostly po druhé světové válce několikanásobně, zejména v Kanadě (z vývozu amerického kapitálu do ciziny jde plná jedna třetina do Kanady), v Austrálii a na Novém Zélandě. Výrazem slábnoucího vlivu Anglie v Austrálii a na Novém Zélandě bylo uzavření Tichooceánského paktu mezi USA a těmito dvěma anglickými dominii v r. 1951 (ANZUS), do něhož nebyla Anglie přes opětovné žádosti přijata. Tím přecházela Austrálie a Nový Zéland do strategické sféry Spojených států. Podobně je tomu s Kanadou, se kterou uzavřely USA za války a po válce řadu pro sebe výhodných vojensko-politických dohod.

Na zeslabení vztahů mezi Anglií a dominii nemělo vliv pouze ekonomické pronikání amerického imperialismu do Kanady, Austrálie, Nového Zélandu a Jihoafrické unie. K oslabení vztahů značně přispěl rychlý růst ekonomiky dominií za druhé světové války i po válce, jejich snaha po nezávislosti a celkové oslabení anglického imperialismu.

S druhé strany však zde působí tendence, které mají vliv na zachování dosavadních vztahů mezi dominii a metropolí. Mezi Anglií a dominii existovaly a stále existují těsné hospodářské styky. Podobné styky mezi dominii a USA by nebyly možné, neboť USA vyvážejí ve značné míře zemědělské výrobky, stejně jako dominia. Buržoasie dominií cítí kromě toho určité nebezpečí v expansivnosti amerického imperialismu a vidí možnost zachránit se před ním dalším setrváním v Britském imperiu. Buržoasie dominií se rovněž podílí na vykořisťování ohromné britské koloniální říše a dosahuje tak značných nadzisků. Váhá proto zpřetrhat veškeré svazky s Velkou Británií.

Zahraniční politika labouristické vlády

Snaha o záchranu Britského imperia, potlačení národně osvobozeneckého hnutí v koloniích, upevnění slábnoucích svazků s dominii a boj proti neustále vzrůstajícímu demokratickému a socialistickému hnutí nutily anglickou vládu uzavřít již za války se Spojenými státy blok se světovládnými tendencemi. Po válce se vytvořila taková situace v mezinárodních

vztazích, že ani Anglie, ani USA při odděleném postupu naprosto nemohly počítat s úspěšným výsledkem svých agresivních snah. Proto se anglo-americký blok, namířený proti demokracii, národně osvobozeneckému hnutí a SSSR udržel i po válce. V tomto bloku vystupovala každým rokem stále jasněji vedoucí úloha USA, nejmocnější imperialistické velmoci. Z Anglie se stal slabší partner amerického imperialismu. Spojené státy využily své mocenské a hospodářské převahy k tomu, aby pod pláštíkem ochrany Britského imperia i jiných zemí před »komunistickým nebezpečím« získávaly na Anglii jednu strategickou a hospodářskou posici za druhou.

Ať to byla anglo-americká smlouva o půjčce v prosinci 1945, která položila základ k pronikání amerického kapitálu do britského hospodářství a do britské koloniální říše, kampaň proti imperiálním preferencím,[4] Marshallův plán, útok na sterlingový blok, vrcholící devalvací libry sterlingů v r. 1949, nebo protisovětské a protidemokratické plány vyjádřené Trumanovou doktrinou v r. 1947, Trumanovým »4. bodem« v roce 1949, Severoatlantickým paktem a zákazem obchodování se zeměmi demokratického tábora (embargo), vždy bylo těmito dohodami a činy poškozeno postavení Anglie jako velmoci a zmenšena její hospodářská síla.

Z nutnosti udržet spojenectví s USA a na druhé straně z nutnosti obrany proti útokům amerického kapitálu proti ziskům anglických monopolů vyplynula známá protikladnost anglické zahraniční politiky, projevující se zvláště v posledních letech. Anglie byla donucena často vystupovat proti Spojeným státům a proti jejich snahám po světovládě. Z toho vznikaly vážné rozpory mezi nimi. Rozpory mezi USA a Anglií byly po válce nejdůležitějšími rozpory v kapitalistickém táboře.

Po skončení druhé světové války se labouristická vláda snažila využít porážky Německa a Italie a oslabení Francie k tomu, aby dosáhla v kapitalistické Evropě vedoucí úlohy. K tomu směřovaly různé plány »sjednocení Evropy«. Takové sjednocení se mělo uskutečnit pod anglickým vedením. Anglický imperialismus očekával, že tak získá daleko výhodnější a silnější posici při jednání se Spojenými státy. Druhým úkolem sjednocení byl boj proti ohromnému vzrůstu vlivu komunistických stran v některých západoevropských zemích, proti Sovětskému svazu a lidově demokratickým státům.

[4] Imperiální preference jsou pro Anglii výhodnou celní soustavou, která umožňuje zvýšit konkurenční schopnost anglických výrobků na trzích impéria asi o 15 % před výrobky americkými i jinými.

Ideologie »sjednocení Evropy« pod anglickým vedením byla v prvních poválečných letech přijímána pod vlivem anglické LP všemi pravicově socialistickými stranami. Z iniciativy LP také vznikl v r. 1947 v Londýně orgán socialistických stran, nazvaný Comisco, který měl koordinovat jejich společný postup.

Úsilím anglických politiků byla vytvořena v březnu 1948 vojensko-politická Západní unie, na které se kromě Anglie podílely také Francie, Belgie, Holandsko a Lucembursko. Vytvoření Západní unie znamenalo přechod k ostřejšímu protidemokratickému kursu anglické zahraniční politiky, který si kladl za cíl ovládnout ostatní evropské národy a bojovat proti mírumilovným demokratickým státům.

V dubnu 1949 byla Západní unie pohlcena daleko širším vojensko-politickým seskupením států — Severoatlantickým paktem. Uzavření paktu bylo výsledkem zeslabení mezinárodního postavení Anglie. Vedoucí úlohu v paktu měly od počátku Spojené státy. Vstup Anglie do NATO a její aktivní úloha v tomto protisovětském seskupení znamenaly, že se definitivně rozešla s politikou antifašistické koalice z doby války, porušila anglo-sovětskou smlouvu z r. 1942 a zesílila spolu s agresivními kruhy USA politiku »s posice síly«.

Této politice odpovídal i postoj labouristické vlády k německé otázce. Téměř hned po skončení války se Anglie spolu s USA a Francií orientovala na rozkol Německa, obnovení militarismu v západním Německu a jeho přeměnu v základnu agrese v Evropě. Po vzniku Německé spolkové republiky v září 1949 se dalo předpokládat, že její zapojení do Severoatlantického paktu na sebe nedá dlouho čekat. Kurs na remilitarisaci západního Německa byl se strany labouristické vlády nejhrubším porušením Postupimské dohody a nejhorším proviněním na zájmech anglického lidu. Podobným proviněním byla i anglická účast na zločinecké válce proti korejskému lidu od roku 1950 a na obrozování japonského militarismu. Pro politiku labouristické vlády je konečně charakteristický i zákaz konání světového mírového kongresu v Sheffieldu v r. 1950 a nepřátelský postoj labouristických předáků vůči mírovému hnutí v Anglii vůbec.

Labouristická strana získala podporu reakčnímu zahraničně politickému kursu v mezinárodním měřítku ovlivňováním ostatních sociálně demokratických a socialistických stran. LP stála od založení COMISCA v r. 1947 do r. 1951 v jeho čele. Jako největší strana (měla v r. 1955 přes 6 milionů členů)

byla Labour Party vedoucí silou v r. 1951 obnovené Socialistické internacionály,[5] která doposavad v řadě nejdůležitějších mezinárodně politických problémů zaujímala jen s některými nepodstatnými odchylkami totéž stanovisko jako buržoasní kruhy západoevropských zemí.

Reakční vnitřní a zahraniční politika a hospodářské neúspěchy labouristické vlády musely nutně vyvolat nespokojenost těch, kteří volili LP v r. 1945. Odklon voličů od LP se projevil už v parlamentních volbách v únoru 1950. Labouristé měli v parlamentě nad konservativci a liberály už jen nepatrnou většinu.

Komunistické straně Velké Britannie se v těchto volbách již nepodařilo prosadit své kandidáty do parlamentu. Příčina tkvěla především v tom, že strana nezapustila hluboké kořeny v dělnických masách, zvláště na závodech a v odborech. Strana zaujímala často nesprávné sektářské stanovisko v otázkách jednotné fronty s řadovými labouristy.

Labouristická vláda nepřestala ani po volbách v r. 1950 provádět protilidovou politiku. Z obavy, aby neztratila svůj vliv mezi širokými masami pracujících, vypsala na podzim 1951 nové předčasné parlamentní volby, neboť se bála řešit tehdejší finanční, palivovou a potravinovou krisi. Byl to přímý útěk labouristické strany od moci.

V říjnových volbách byla labouristická strana poražena. LP dostala 293 mandátů (v r. 1945 393), konservativní strana 320 mandátů, liberálové 6, ostatní strany 3 mandáty (irská Labour Party 1 mandát, irská strana Sinn Fein 2 mandáty). Porážka LP konservativní stranou byla způsobena hlavně tím, že se od LP odvrátila maloburžoasie a že bývalí voliči liberální strany dali své hlasy konservativcům. Špička konservativní strany dokázala kromě toho od své drtivé porážky v r. 1945 rozvinout masovou práci zvláště mezi mládeží a zvýšila rovněž svůj vliv v odborech. Její růst byl pochopitelně umožněn oportunistickou labouristickou politikou.

Liberální strana dovršila v těchto volbách cestu bankrotu, na niž nastoupila od té doby, kdy druhou hlavní stranou v systému dvou stran se stávala Labour Party.

Na volebních výsledcích se projevil i nedemokratický většinový volební systém v Anglii. Za zvoleného v určitém volebním obvodě se považuje ten kandidát, který dostal třeba jen o jeden hlas více než kterýkoliv jiný kandidát v tomto obvodě.

[5] V r. 1955 měly strany Socialistické internacionály úhrnem skoro 10 milionů členů.

Hlasy všech ostatních kandidátů propadnou a nemají vliv na složení parlamentu. Tak se stalo, že LP měla o 27 mandátů méně než konservativci, ačkoliv dostala celkem o 190.236 hlasů více.

Po volbách v r. 1951 se dostala opět k moci konservativní strana v čele s Churchillem. Nastoupení konservativní vlády bylo pro LP vítanou příležitostí obrátit nespokojenost svých členů proti nové vládě, hrát si tak jako opoziční strana na ochránce zájmů pracujících a znovu se pokusit upevnit jejich důvěru v dosavadní vedení strany.

3. POLITIKA KONSERVATIVNÍ VLÁDY (1951—1956)

Konservativní strana, která dosáhla volebního vítězství v říjnu 1951, vyjadřuje zájmy monopolistického kapitálu. Ve svých řadách sjednocuje velkoprůmyslníky, finančníky, představitele šlechty, vysokého důstojnictva, úřednictva, nejreakčnější část buržoasní inteligence, velkých farmářů a dělnické aristokracie; její masovou základnu tvoří střední vrstvy, které jsou ve vleku velkoburžoasie. Konservativní strana je svým charakterem naprosto nedemokratická, ačkoliv se její vůdcové demokracií neustále ohánějí. Stranické sjezdy a konference nemají v podstatě žádnou pravomoc; resoluce mají pouze charakter nezávazných doporučení a formulování politiky zůstává podle tradice výhradně věcí vůdce strany a jeho nejbližších spolupracovníků. Nejvyšší funkce v ústředním vedení strany se neobsazují volbami, nýbrž osobním rozhodnutím vůdce strany. Konservativní strana měla v r. 1953 2,805.000 členů.

Konservativní vláda v podstatě pokračovala v politice začaté labouristy. Odlišuje se pouze tím, že politiku utlačování a vykořisťování provádí ještě bezohledněji, že monopoly přímo representuje. Svědčil o tom už jeden z prvních kroků, který vláda učinila: zrušila totiž částečné znárodnění ocelářského průmyslu a převedla ho do soukromých rukou, neboť dosahoval za zbrojní konjunktury vysokých zisků. Ostatní znárodněná odvětví zůstala nedotčená, protože to vyhovovalo zájmům vládnoucích tříd. Kontinuita mezi konservativní a labouristickou vládou se projevovala i jinak a konservativci velmi často upozorňovali na to, že pokračují v té politice, kterou začali labouristé. To se na příklad zvláště týkalo takových u anglického lidu velmi nepopulárních opatření, jako bylo zvyšování programu zbrojení a remilitarisace Německa.

Vláda brzy po svém nástupu k moci začala provádět program t. zv. finančního ozdravování země, neboť podle jejího prohlášení Anglie stála na pokraji zhroucení. Různá mimořádná vládní opatření jenom zesílila snižování životní úrovně lidu a naopak zvýšila monopolistické zisky.

Labour Party musela, když byla u moci, usilovat o určité zvýšení životní úrovně. Konservativní strana však svou politikou dokazovala, že jí jde především o »business«, o uhájení postavení na světovém trhu a že jí na životní úrovni pracujících nezáleží. Zlepšené platební bilance a postavení na světovém trhu mělo být dosaženo na úkor lidových mas, které se měly ve svých životních potřebách »uskrovnit« a zvýšit na druhé straně pracovní úsilí, aby byly anglické výrobky na zahraničních trzích lacinější. Konservativní vláda se přitom snažila zainteresovat každého Angličana na zlepšení hospodářské situace Velké Britannie. Demagogicky se obracela k dělníkům s výzvami, aby si uvědomili, že nebude-li toho dosaženo, budou postiženi nezaměstnaností a hlubokým poklesem životní úrovně. Tato argumentace se konservativní vládě určitou dobu za pomoci pravicových předáků Labour Party a odborů dařila; dokázala zainteresovat anglické pracující na zlepšení postavení Anglie na světových trzích, ačkoliv z toho měly prospěch výhradně rozhodující části anglické buržoasie.

Především se začal snižovat dovoz, což postihlo zvláště potraviny a průmyslové suroviny. Průmysl spotřebního zboží musel omezovat výrobu, ceny potravin stále vzrůstaly, výdaje na zdravotnictví, sociální pojištění, výstavbu bytů atd. klesaly. Objem textilní a oděvní výroby byl v r. 1945 o 14 % nižší než v r. 1937, stavební výroba o 3 % nižší, těžba uhlí o 7 % nižší. Spotřební průmysl trpěl chronickým nevyužitím výrobní kapacity. Podobná situace byla i ve výrobě lehkého strojního zařízení a ve výrobě lodí.

Průmyslová výroba ve svém celku však dosáhla v období 1951—1955 po počátečním poklesu dalšího růstu:

Index průmyslové výroby (1948 = 100 %)

1951	1952	1953	1954	1955
117	114	121	129	136

Průměrný roční přírůstek průmyslové výroby činil v minulých pěti letech 3,4 %, vzestup produktivity práce průměrně

4 %. V roce 1955 bylo vyrobeno 13,5 mil. tun surového železa proti 12,1 milionu tun v r. 1954; oceli se vyrobilo v r. 1955 20,1 mil. tun proti 18,8 milionu tun v r. 1954. Výroba elektrické energie stoupá v r. 1955 na 80,2 mld. kWh ze 73 mld. kWh v r. 1954.

Pro lepší porovnání uvádíme výrobu nejdůležitějších výrobků těžkého průmyslu na jednoho obyvatele ve Velké Britannii a v Československu:

Průmyslový výrobek	Velká Britannie		ČSR		
	1950	1955	1950	1955	plán 1960
kamenné uhlí (kg)	4.396	4.388	1.496	1.691	2.129
surové železo (kg)	196	247	158,1	227,7	300,3
ocel (kg)	332	392	253	341,7	474,9
elektr. ener. (kWh)	1.266	1.735	752	1.148	1.840
cement (kg)	198	248	161,9	221,7	328,5
kysel. sírová (kg)	36,6	42,8	20,4	29,2	40,7

Podíl Anglie na světové kapitalistické průmyslové výrobě tvořil v r. 1955 10,7 %, (USA 50,6 %, západní Německo 9,4 %, Francie 4,2 %). Na tomto určitém vzestupu se podílí jen nepatrně spotřební průmysl, který zpravidla stagnoval. Hlavní podíl na zvýšení průmyslové výroby měly zbrojní zakázky. Státní výdaje na zbrojení vzrostly v letech 1951—1955 čtyřnásobně. V rozpočtovém roce 1955—1956 dosáhly zbrojní výdaje obrovské částky 1.494 mil. £, t. j. 31,7 % všech rozpočtových výdajů. Zbrojní výroba činila v r. 1954 20 % veškeré průmyslové výroby.

Určitou úlohu při zvyšování výroby hrála zahraniční obchodní expanse. Anglická vláda všemožně stlačovala dovoz a podporovala vývoz, aby si udržela a rozšířila dosavadní odbytiště. Proti r. 1953 se objem zahraničního obchodu zvýšil v roce 1955 o 11 %. Podíl Anglie na světovém kapitalistickém exportu tvořil v r. 1955 10 % (USA 19 %, západní Německo 7,4 %, Francie 5,9 %).

Značný význam měla obnova základního kapitálu, především v těch průmyslových odvětvích, která pracují pro vojenské účely a pro vývoz. Zde bylo v r. 1954 proinvestováno skoro 2,5 miliardy £. Průmyslová odvětví vyrábějící spotřební zboží vykazují nižší procento investic. To svědčí o zesílení procesu nerovnoměrného rozvoje hospodářství, vyvolaného militarisací hospodářství i nižší koupěschopností pracujících.

Svou úlohu při zvyšování výroby sehrálo i silně vystupňované vykořisťování anglických pracujících. Ačkoliv v letech 1948—1954 vzrostla produktivita práce o 19,5 %, snížil se podíl mezd na hrubém národním produktu ze 40,5 % na 39,6 %. Následující tabulka ukazuje, jak růst produktivity práce byl doprovázen neustálým růstem životních nákladů a nedostatečným růstem reálných mezd. Značný vzestup indexu zisků všech britských společností naopak dokazuje, že konservativní vláda je vládou monopolistů.

Rok	Produktivita na osobu	Zisky kapitalistů	Životní náklady	Reálná hodnota týdenní mzdy
1948	100	100	100	100
1949	100	106	103	101
1950	100	119,5	105,5	103,5
1951	100	145,5	116	103
1952	108	150	126	102,5
1953	114,5	153	130	105
1954	119,5	169	133	110
1955	125	190	139	112

Údaje o produktivitě a týdenní mzdě se týkají dělníků ve výrobě. Do týdenních mezd jsou zahrnuty příplatky, přesčasy atd.

Vzestup životních nákladů je způsoben pokračováním v politice »zmrazování mezd«, zahájené kdysi labouristickou vládou, neustálým zvyšováním cen potravin (jen v období duben 1954 až duben 1955 stouply ceny masa o 9 %, mléka, sýra, vajec o 8 %, čaje a cukru o 23 %) a daní.

	1937	1950/51	1951/52	1952/53	1953/54	1954/55
Příjem daní: mil. £	841	3.730	4.184	4.282	4.177	4.233

Podle vyjádření anglického ministra financí existuje v Anglii největší zdanění na světě.

V r. 1938—1939 činily daně na jednoho obyvatele 18 £ 16 šilinků a v r. 1953—1954 vzrostly již na 84 £ 12 šilinků. Zvláště roste podíl nepřímých daní, postihujících především anglické

pracující. V r. 1953—1954 podíl nepřímých daní v celkovém úhrnu daňových příjmů dosáhl 44 % proti 30 % v letech 1945—1946. Téměř celá příjmová částka rozpočtu se tvoří různými daněmi, jež zatěžují hlavně pracující. Ti musí především hradit obrovské zbrojní výdaje (vojenské výdaje na jednoho obyvatele vzrostly z 2,5 £ v rozpočtovém roce 1929—1930 na 29,3 £ v rozpočtovém roce 1954—1955) a výdaje pro podporu exportu.

Pracovní doba se za vlády konservativců stále prodlužovala. Podle buržoasních údajů byla v dubnu 1954 průměrná týdenní pracovní doba 48,3 hod., v únoru 1955 již 49 hod. a mnohde se pracovalo i 54 hod. týdně. Počet přesčasových hodin se zvyšuje; mzda za tuto práci tvoří téměř stálou součást mzdy.

Situace pracujících v zemědělství je rovněž kritická. Většina obdělávané půdy (60 %) je majetkem landlordů, kteří ji pronajímají středním a malým farmářům za vysoké pachtovné. Pro anglické zemědělství je charakteristický velký počet zemědělského proletariátu, který tvoří téměř 70 % z jednoho milionu lidí pracujících v zemědělství. Jednotlivě hospodařící drobní rolníci jsou svým neutěšeným ekonomickým postavením blízko zemědělskému proletariátu. Kapitalistické vztahy v zemědělství dosáhly v Anglii vysokého stupně, takže zde prakticky již od druhé poloviny 18. století neexistuje třída rolníků. Anglické zemědělství je nerentabilní a úroveň výroby se udržuje jen za cenu státních podpor. Přesto zajišťuje jen asi z poloviny zásobování obyvatelstva potravinami.

Politika konservativní vlády znamenala pro anglický lid jen další zbídačování, avšak klice monopolistů, jež určuje vnitřní a zahraniční politiku země, přinesla obrovské zisky.

Zisky anglických monopolů

	1938	1950	1951	1952	1953	1954	1955
miliardy £	1,0	3,1	3,4	3,0	3,4	3,7	4,2

V celém životě země vládne »Klub padesáti největších«, v němž jsou zastoupeny takové monopoly, jako Royal-Dutch-Shell Company, Unilever, Vickers a jiné. Zájmy těchto monopolů jsou naprosto protichůdné zájmům lidu.

V anglickém hospodářském a politickém životě se denně odhaluje podstata »demokracie vlastníků«, kterou konservativní

strana apeluje na vlastnické instinkty části obyvatelstva, stejně jako tvrzení některých labouristických vůdců o stírání třídních rozporů mezi kapitalisty a dělníky. Různé theorie buržoasních a reformistických ideologů o »harmonické spolupráci mezi prací a kapitálem«, které mají odzbrojit dělnickou třídu a vytvořit základnu pro politiku »třídní spolupráce«, jsou vyvraceny denní praxí.

Anglická dělnická třída vede proto stále houževnatější boj proti kapitalistickému útlaku. Zesiluje zvláště stávkový boj, který nabyl masového charakteru. V r. 1955 dosáhl celkový počet stávkujících 671.000 osob (v letech 1945—1950 činil průměrný roční počet stávkujících 462.000) a bylo prostávkováno 3,8 milionu pracovních dnů. Je to rekordní číslo za všechna poválečná léta. V letech 1951—1955 stoupl počet dnů promeškaných stávkou ve srovnání s předválečnou úrovní o 35 %. Velký význam měla 24hodinová stávka strojírenských a loďařských dělníků 2. prosince 1953, která zachvátila celou Velkou Britannii a které se zúčastnily 2 miliony lidí. Po generální stávce v r. 1926 to byla největší stávka v dějinách anglického dělnického hnutí.

Stávkové hnutí v Anglii svědčí o stoupající bojeschopnosti anglického proletariátu, který bojuje nejen za hospodářské požadavky, ale i za snížení horečného zbrojení a za upevnění míru, což by mělo příznivý vliv na zlepšení jeho životní úrovně. Síla anglické dělnické třídy však byla doposavad desorganisována pravicovými vůdci LP a odborů, kteří provádějí rafinovanou demagogickou politiku a slouží zájmům upevnění kapitálu. Nespokojenost uvnitř labouristického hnutí s pravičáckým vedením proto vzrůstá a projevuje se zvláště na každoročních odborových kongresech a konferencích LP. Prostí členové donucují pravičácké vedení ke mzdovým sporům s kapitalisty a bojují o rozšíření obchodních styků se zeměmi socialistického tábora.

Vedení LP se však nepostavilo do čela opositního hnutí anglického lidu ani na jaře 1955, ačkoliv k tomu byla velmi příhodná situace, neboť konservativní vláda mohla být ve všeobecných volbách svržena.

Parlamentní volby v květnu 1955

Již od počátku r. 1955 se zatím ve skryté formě ukazovaly narůstající hospodářské těžkosti Velké Britannie. Projevily se zvláště v potížích zahraničního obchodu, v růstu pasivní pla-

tební bilance a v příznacích inflace. Vláda je chtěla vyřešit novým útokem na životní úroveň lidu. Dříve však bylo nutno urychleně provést parlamentní volby, které se měly původně konat až na podzim. Konservativní strana při tom vycházela z toho, že by si mohla v povolebním období snáze dovolit nepopulární opatření proti dělnické třídě i maloburžoasii v zájmu rozhodující části anglické buržoasie.

Konservativci dobře znali touhu anglického lidu po mírovém životě, a proto využívali jako svého nejdůležitějšího předvolebního argumentu plánované konference nejvyšších představitelů čtyř mocností, lživě připisovali ve svůj prospěch zastavení války v Koreji a mírové urovnání indočínské otázky. Konservativní předáci neváhali přemluvit i samotného Churchilla, aby se vzdal předsednictví vlády. Věděli, jaký odpor vzbuzovala jeho četná protisovětská prohlášení, zvláště prohlášení z podzimu 1954. V něm Churchill přiznal, že byl ochoten spojit se v závěru druhé světové války s nacistickými vojsky proti Sovětskému svazu. Po jeho odstoupení se stal ministerským předsedou a předsedou konservativní strany Anthony Eden. Z vnitropolitických předvolebních argumentů využívali konservativci vládního návrhu rozpočtu na finanční rok 1955 až 1956, ve kterém byly nepatrně sníženy daně.

Oproti cílevědomé konservativní propagandě šla LP do voleb váhavě, vnitřně rozpolcena. V březnu 1955 byl vyloučen malou většinou z parlamentní skupiny Bevan, čímž měla být umlčena vzrůstající oposice proti zhoubné politice pravicových předáků. Tato oposice, podporovaná četnými odborovými svazy a mládeží, byla odrazem ke změnám ve prospěch mírových sil, k nimž došlo postupným zmirňováním mezinárodního napětí od r. 1953. Labour Party celou předcházející politikou i nebojovným defensivním volebním programem způsobila, že anglický volič prostě neviděl zásadní rozdíl mezi oběma stranami. Polovládní »Times« těsně před volbami s povděkem kvitovaly, že »vedoucí síly obou stran se shodují v otázkách zahraniční politiky« a že labouristický předák Morrison se postavil rozhodně proti tomu, aby labouristická strana dělala z vodíkové bomby »věc politické hry«. I labouristický časopis »Tribune« charakterisoval slabost labouristické agitace jako »neschopnost odlišit se dostatečně od mnohých opatření politiky vlády, zejména v zahraniční politice«.

Za těchto okolností zvítězila konservativní strana a zvýšila počet poslaneckých mandátů na 345. LP, druhá největší strana, získala 277 mandátů, liberální 6 mandátů a strana Sinn

Fein ze Severního Irska 2 mandáty. Komunistické straně se opět nepodařilo prosadit své kandidáty do dolní sněmovny. Komunistická strana Velké Britannie postavila své kandidáty pouze v 17 volebních obvodech z celkového počtu šesti set a soustředila v nich přes 33.000 hlasů. V ostatních obvodech hlasovali příslušníci KS pro labouristické kandidáty. Houževnatá práce komunistické strany při odhalování činnosti labouristických pohlavárů a konservativců se projevila v tom, že levicoví labouristé byli v novém parlamentě posílení.

Řadové členstvo a labouristické organisace hodnotily téměř jednoznačně volební porážku LP jako logický důsledek zrady socialistických zásad vedením labouristické strany. Zesílily požadavky po důsledné socialistické vnitřní i zahraniční politice a po aktivnější propagaci socialistických myšlenek aparátem Labour Party.

Tato tendence u řadových členů nebyla organisačně podchycena a rozvíjena se strany vedoucích parlamentních představitelů LP. Ti zhodnotili výsledek voleb úplně jinak. Snažili se svést hlavní vinu na levici a otevřít tak cestu k dalšímu, ještě zjevnějšímu přisluhování buržoasii. Vedle toho sváděli volební neúspěch na organisační nedostatky ve výstavbě stranického aparátu. Tímto způsobem odváděli pozornost od hlubokého a správného zhodnocení dosavadní politické činnosti labouristické strany.

Bevan i jeho stoupenci mezi poslanci Labour Party hodnotili výsledek voleb především jako porážku levice. V poraženecké náladě neudělali v následujícím období nic, co by pomohlo sjednotit pokrokové složky v místních organisacích LP a v odborech v určitý blok proti pravicovému vedení. Zaujali naopak obrannou posici a počítali s tím, že hospodářské důsledky politiky konservativní vlády v denním životě pracujícího lidu připraví vhodnější půdu pro akci až v dalších letech. Tak zůstalo hnutí řadových členů bez vůdců. Bevanisté ve volebním období znovu ukázali, že nejsou jádrem nebo vedením levice v labouristickém hnutí. Po volbách se rozpadli a netvoří již skupinu.

Hned po volbách začal, jak se dalo očekávat, útok konservativní vlády na životní úroveň dělnické třídy i maloburžoasie. Během šesti měsíců od voleb vzrostly ceny potravin průměrně o 15 %, index životních nákladů stoupl o 6 bodů, kdežto index mezd pouze o 2 body. Další existence konservativní vlády působila blahodárně na tržní ceny průmyslových a obchodních akcií. Za jeden měsíc po volbách vzrostl kurs akcií, zvláště zbrojařského průmyslu, o 12,5 %.

Na základě doplňovacích návrhů k rozpočtu z října 1955 bylo zvýšeno zdanění zboží pro domácnost, snížena bytová výstavba a vládní půjčky orgánům místní správy, zvýšeny telefonní a poštovní poplatky. Nezůstalo však jen na tom. Hospodářská situace v r. 1955 a začátkem r. 1956 se značně zhoršila. Podstatně poklesly britské zásoby zlata a dolarů (za rok 1955 o 642 milionů $), schodek zahraničního obchodu se v roce 1955 zvýšil o 263 milionů £. V anglických buržoasních novinách se přestalo mluvit o »rozkvětu« hospodářství a upozorňuje se na jeho velmi nebezpečnou situaci. Strach z dalšího vývoje hospodářství se obráží i v projevech anglických ministrů. Vláda proto v únoru 1956 rozhodla zvýšit ceny dvou základních potravin, chleba a mléka. Dále bylo odloženo budování škol, zpomalena výstavby bytů (v r. 1954 bylo postaveno 348.000 bytů, v r. 1955 312.000 bytů, v r. 1956 se má postavit 300.000 bytů), omezena veřejná výstavba a sníženy investice v zestátněném průmyslu.

Do velmi obtížného postavení se dostal automobilový průmysl, což způsobila nejenom zvýšená konkurence na zahraničních trzích, ale i zvýšená automatisace výroby, vedoucí v anglických kapitalistických podmínkách k hromadným výlukám a ke zvýšenému vykořisťování.

Anglické hospodářství je dnes v situaci, kdy se začínají silně projevovat krisové jevy. Na jeho vzrůst již přestaly působit takoví činitelé, jako hromadná obnova základního kapitálu a příznivá situace na zahraničních trzích. Anglii vyvstaly v zahraničním obchodě noví vážní konkurenti, západní Německo a Japonsko. Západní Německo již vytlačilo Anglii z jejího druhého místa po USA v obchodování se zeměmi Jižní Ameriky. Neustále rostoucí socialistický trh stále zmenšuje hranice světového kapitalistického trhu, jež se také zužují i tím, že málo vyvinuté země si začaly budovat svůj vlastní průmysl. Proto se vkládají za této obtížné situace takové naděje do soustavné militarisace, která ale povede k ještě těžším následkům pro anglické hospodářství.

Prudký útok konservativní vlády na životní úroveň pracujících musel vyvolat vzrůstající odpor dělnické třídy. Došlo k několika ostrým stávkovým střetnutím (strojvůdci, topiči, dopravní dělníci, dělníci automobilového průmyslu atd.). Do odporu proti vládě se začala zapojovat i maloburžoasie, maloobchodníci a farmáři. Nespokojenost zatím projevila svou typickou zbraní: ztrátou zájmu o politické dění a neúčastí na doplňujících volbách. Anglická maloburžoasie, v níž silný da-

ňový šroub vyvolával nespokojenost, začala místy organisovat i aktivní boje proti vládě.

Hluboká nespokojenost s dnešní situací se začíná odrážet i v byrokratických vedeních některých odborových svazů, jež musela zaujímat pod tlakem zdola rozhodnější postoj k vládním opatřením. Včelku však nezaujala ještě oportunistická vedení Labour Party a odborů takový postoj proti vládě, který by odpovídal obtížné situaci pracujících. Vedení LP se bojí postavit se do čela lidových mas a podniknout rozhodné akce proti konservativní vládě. Kritisuje opatření vlády, avšak na pravé příčiny kritické hospodářské situace neukazuje, neboť je samo ještě za labouristické vlády většinou uvedlo v život. Jsou to: rozsáhlé výdaje na zbrojení, válečné výdaje na boj proti malajskému lidu, proti černošskému obyvatelstvu v Kenyi a proti obyvatelstvu Kypru, zákaz obchodování v řadě položek se zeměmi socialistického tábora.

Pokračující rozpad britského imperia

Konservativní vláda se po příchodu k moci snažila zastavit rozklad Britského imperia, udržet zbytky svého vlivu v jihovýchodní Asii, posílit své posice na Blízkém a Středním Východě a zůstat v každém případě neomezeným pánem většiny afrického kontinentu.

V Malajsku pokračovali konservativci ve vedení koloniální války, která nabyla ještě barbarštějších forem. Národně osvobozeneckou armádu se jim však potlačit nepodařilo.

Zároveň odmítají konservativci požadavky malajské buržoasie získat větší samostatnost a udržují si stále skutečnou moc ve svých rukou. Právě tak při jednání se zástupci kolonie Singapur o změně statutu se konservativní vláda snaží dosáhnout takového řešení, aby ovládala i jeho vnitřní záležitosti, takže samostatná singapurská vláda by byla pouhou formalitou.

Indie se od vyhlášení republiky v lednu 1950 stále více zbavovala závislosti na britském imperialismu a úspěšně provádí samostatnou mírovou zahraniční politiku, zaměřenou proti agresivním imperialistickým paktům. I Pakistan značně uvolnil své závazky k Britskému imperiu, přechází však do sféry amerického imperialismu. V březnu 1956 byl Pakistan vyhlášen »Islamskou republikou« a jeho setrvání v Britském společenství národů nemění nic na faktu politické a vojenské převahy USA v Pakistanu nad Velkou Britannií. Ceylon zrušil

anglické vojenské základny na svém území a vystupuje stále aktivněji proti anglickým imperialistům.

Vzhledem k dalšímu růstu národně osvobozeneckého hnutí v jihovýchodní Asii přistoupila Anglie v září 1954 na vytvoření vojensko-politického paktu SEATO, který je blokem koloniálních mocností USA, Anglie, Francie a některých na nich závislých asijských států proti národům této oblasti a proti Čínské lidové republice. Avšak ani SEATO nemůže zastrašit mírumilovné asijské národy a nevnese mezi ně rozkol. Solidarita asijských národů v boji proti kolonialismu se jasně potvrdila na bandungské konferenci v dubnu 1955. Tato první konference asijských a afrických zemí měla ohromný význam pro zajištění práv a národních zájmů mírumilovných národů dvou světadílů a pro upevnění světového míru. Byla svědectvím velkého historického procesu zapojení národů Asie a Afriky do aktivního politického života.

Největší krisi v posledních letech prožívá britský kolonialismus na Blízkém a Středním Východě, ačkoliv právě zde chtěl především upevnit své posice. Americké monopoly využily znárodnění íránské nafty v roce 1951 k tomu, aby odtud vytlačily Anglo-íránskou naftovou společnost, která měla do té doby monopolní právo na exploataci íránského naftového bohatství. Společným nátlakem USA a Anglie se podařilo v roce 1954 dosáhnout zrušení zákona o znárodnění, avšak britské monopoly se musely dělit o kořist s monopoly americkými, francouzskými a holandskými.

Arabské národy stále rozhodněji vystupují proti anglickému i americkému imperialismu a hájí své právo na nezávislou politiku. Podařilo se jim znemožnit zatažení svých zemí do agresivní organisace »Středovýchodního velení«, které imperialisté prosazovali od roku 1951. Jejich postavení je nyní daleko pevnější. Mohou se opřít o účinnější mezinárodní politickou pomoc zemí socialistického tábora. Nemusí se už spoléhat v dodávkách různého zařízení jen na kapitalistické státy, které toho zneužívaly k udržení své nadvlády. Nyní mohou dostat toto zařízení od socialistického tábora a bez jakýchkoliv podmínek. Tím se jejich nezávislost velmi upevnila.

Angličtí kolonisátoři museli zvolit v boji proti arabským národům novou taktiku. Rozhodli se prosazovat politický a vojenský pakt pod rouškou hospodářské pomoci, kterou stavějí pokrytecky na první místo. O vojenských a politických závazcích mluví zatím velmi opatrně. Podařilo se jim sice stlouci v roce 1955 Bagdadský pakt, avšak z arabských národů, dříve

ovládaných Angličany, do něho vstoupil pouze Irák. Všechny další pokusy donutit ostatní arabské národy ke vstupu do této nové formy koloniálního vykořisťování málo vyvinutých zemí zkrachovaly.

Upevnění Bagdadského paktu se věnuje velké úsilí. Britská vláda si pokládala za určitý úspěch, že po dlouhých jednáních USA projevily podporu paktu tím, že slíbily účast v jeho hospodářském výboru. Je to však úspěch problematický, neboť USA jinak Bagdadský pakt nepodporují a spekulují s tím, že po úplné diskreditaci Britannie na Středním Východě zaujmou v organisaci paktu vedoucí místo.

Britský imperialismus byl donucen být na Blízkém a Středním Východě v defensivě. Bránil se požadavku Iránu, účastníka Bagdadského paktu, na Bahrejnské ostrovy v Perském zálivu. Utrpěl zdrcující porážku v Jordánsku na jaře 1956 propuštěním generála Glubba a jiných anglických důstojníků, čímž ztratil kontrolu jordánské armády. Jordánská vláda dále vznesla požadavek revise dosavadní nerovnoprávné anglo-jordánské smlouvy. Dalším úderem proti britským posicím byly požadavky Jemenu na území tak zvaného Adenského protektorátu. Konservativní britská vláda však dává najevo, že ze strategicky důležitého adenského území za žádnou cenu neustoupí. Pro hlubokou krisi britského imperialismu v oblasti Středního Východu je charakteristické i to, že Irák, doposud důležitá, ale nyní již poslední opora britských imperialistů, se začíná orientovat na USA.

Největší údery na Arabském Východě dostal britský imperialismus v Egyptě. Boj egyptského lidu za nezávislost přinutil Anglii v roce 1954 k dohodě s egyptskou vládou, podle níž se zavázala evakuovat do léta 1956 anglické vojenské jednotky z oblasti Suezského průplavu, velmi důležité strategické posice a dopravní tepny. Anglická vláda přesunula tyto jednotky na ostrov Kypr ve východní části Středozemního moře, ze kterého vybudovala hlavní strategickou základnu při »obraně« svých zájmů na Blízkém a Středním Východě. Proto se tak zuřivě brání poskytnout kyperskému lidu právo na sebeurčení.

Spekulace Spojených států amerických na vytlačení Anglie z oblasti Blízkého a Středního Východu a jejich snaha zaujmout zde její postavení vyvolává ostré anglo-americké rozpory. Jejich pravou podstatou je boj amerických a anglických naftových monopolů o nesmírně bohaté naftové zdroje. Stanovisko USA k britským akcím na Kypru a na Blízkém a Středním Východě a obtíže s řešením problémů uvnitř imperia vůbec

aktivisovalo ty části anglické buržoasie, které nesouhlasí se servilností vůči americkému imperialismu a přistupují ke zvýšené kritice vlády. Jádrem kritiků krajně pravicových elementů uvnitř parlamentní skupiny konservativní strany zůstala tak zvaná Suezská skupina, vedená Ch. Waterhousem. Ta se zformovala již v roce 1954 v souvislosti s anglo-egyptskou dohodou o odchodu britských vojsk z pásma Suezského průplavu. Je to skupina zavilých kolonisátorů.

U příležitosti znárodnění Suezského průplavu egyptskou vládou v červenci 1956 nabyly vrchu v Anglii z počátku ty nejpravicovější elementy britské buržoasie a hrozily válkou. Avšak vojenské provokace proti Egyptu postavily proti Anglii všechny arabské národy a uvedly v nebezpečí ohromné zisky anglických naftových monopolů. Anglie se dostávala do isolace. Kromě toho v Anglii samé narazily válečné hrozby na veliký odpor lidu, který postupem doby neustále vzrůstal. Z těchto důvodů musela vláda hledat cestu k ústupu a snažila se porazit Egypt ekonomickými opatřeními, vnutit mu mezinárodní správu Suezského průplavu a nalézt k tomu morální pomoc u Organisace spojených národů.

Avšak ani tento postup Anglii nepomohl. Proto se anglický imperialismus spolu s francouzským rozhodl k zoufalému pokusu řešit své těžkosti cestou ozbrojené intervence proti Egyptu. Anglie a Francie využily vpádu izraelských vojsk do Egypta koncem října 1956 jako záminky k tomu, aby mohly nasadit svá vojska na území arabských států, zejména do pásma Suezského průplavu.

Imperialistickým agresorům při tom nešlo pouze o ovládnutí Suezského průplavu. Agrese proti Egyptu nebyla ojedinělým aktem, nýbrž součástí předem promyšleného plánu imperialistů, jehož cílem bylo obrátit kolo dějin zpět, znovu vnutit koloniální jařmo zemím Blízkého a Středního Východu a zastrašit ostatní asijské a africké země, které bojují proti prohnilé koloniální soustavě.

Ani tentokráte se úmysl kolonisátorů nezdařil. Díky rozhodným akcím Sovětského svazu museli útočníci zastavit útok na Egypt. Sovětský svaz znovu nikoli slovy, nýbrž skutky dokázal, že je věrným přítelem a spojencem všech národů, bojujících proti imperialismu a kolonialismu. USA navenek dělaly jen slovní, a přitom velmi mlhavá prohlášení o »chybné politice« Anglie a Francie, ve skutečnosti však jejich akce povzbuzovaly. Sovětský svaz učinil nejenergičtější praktická opatření k okamžitému zastavení agrese proti Egyptu. Velkou kladnou

úlohu v boji proti agresorům sehrála rychlá a do značné míry jednomyslná reakce většiny zemí v OSN, bojová solidarita národů Asie a Afriky, která se tak výrazně projevila hnutím dobrovolníků, silný tlak anglického lidu a celého světového veřejného mínění. Anglie, Francie a Izrael byly morálně a politicky poraženy a musely souhlasit s odvoláním svých vojenských sil z egyptského území.

Agrese proti Egyptu měla pro Anglii velmi neblahé politické a hospodářské následky, které se budou projevovat po dlouhou dobu. Mezi Anglií a arabskými národy se vytvořila hluboká propast. Egypt, Saudská Arabie a Syrie přerušily s Anglií diplomatické styky. Jordánsko zrušilo anglo-jordánskou smlouvu, podle níž měla Anglie v Jordánsku vojenské základny. Bagdadský pakt se dostal do těžké krise, které chtějí Spojené státy využít ve svůj prospěch. Ozbrojená intervence proti Egyptu přispěla k dalšímu zeslabení Britského společenství národů, neboť nejenom Indie a Pakistan, ale i Kanada a Jižní Afrika agresi odsoudily. Velkými vojenskými výdaji a uzavřením Suezského průplavu vznikly Anglii velké hospodářské potíže. Anglie přišla o značnou část nafty z Blízkého a Středního Východu, kterou bude muset draze dovážet za dolary z USA. Uvnitř Anglie vzrostlo rozhořčení nad jednáním vládnoucích kruhů nejen u labouristů a liberálů, ale i u četných konservativců. Politika konservativní vlády byla odsouzena světovým veřejným míněním a zasadila velkou ránu mezinárodnímu postavení Anglie, zvláště u asijských a afrických zemí.

Národně osvobozenecký boj na Blízkém a Středním Východě zesílil též protiimperialistické tendence u afrických národů, jejichž životní úroveň je doposud nejnižší na světě. Boj sudanského lidu proti anglické nadvládě byl korunován úspěchem a začátkem roku 1956 byl Sudan prohlášen republikou. To byla další těžká rána pro britské kolonisátory.

V roce 1952 začalo velké protiimperialistické hnutí v Kenyi. Konservativní vláda z obavy, aby se tento plamen nerozšířil na celou východní a střední Afriku, zahájila proti domorodému obyvatelstvu od října 1952 krutou koloniální válku. Do února 1956 bylo anglickými jednotkami zabito 10.000 domorodých bojovníků za svobodu. Černošské obyvatelstvo bylo oloupeno o nejlepší půdu.

Na Zlatonosném pobřeží a v Nigerii jsou angličtí imperialisté při poskytování samostatné vlády povolnější. Mají tam v místních silách určitou záruku, že jejich zájmy neutrpí, zvláště když přitom vojensko-strategický význam těchto území není

takový jako v případě Kypru, Adenu a Singapuru. Tak má být v roce 1957 vytvořeno z kolonie Zlatonosné pobřeží dominium. Novému státu bude navrácen jeho dřívější název Ghana, pod nímž byl znám ještě před příchodem evropských kolonisátorů. Odloučení černošského státu Ghana od obrovského masivu afrických kolonií imperialistických mocností bude nepochybně příkladem také pro jiné africké země.

Boj proti anglickému panství vzplanul i v oblasti Karibského moře (Jamajka, Bahamy, Barbados a jiné ostrovy v Západní Indii) a zvláště v Britské Guayaně v Latinské Americe. Zde zvítězila ve volbách do zákonodárného shromáždění v dubnu 1953 lidová pokrokové strana, v jejímž volebním programu se obrážely zájmy vykořisťovaných lidových mas. Vytvořená demokratická vláda začala uskutečňovat volební program: rozvoj vlastního průmyslu, zemědělskou reformu, svobodnou činnost odborových organisací. Vláda se rovněž snažila dosáhnout samosprávy země. Konservativní britská vláda však za pomoci vojska rozehnala vládu lidové pokrokové strany, zrušila i omezené demokratické svobody, které byly v Britské Guayaně. V zemi byl opět nastolen krutý koloniální režim.

Boj afrického lidu a lidu v oblasti Karibského moře (Západní Indie) je jedním z nejvýznačnějších projevů rozpadu Britského imperia, neboť zde došlo (kromě Egypta) proti jiným oblastem k vzestupu národně osvobozeneckého hnutí až po druhé světové válce.

Zahraniční politika konservativní vlády

Imperialistický, agresivní a protilidový charakter zahraniční politiky konservativní vlády se projevoval aktivní účastí při vytváření agresivních paktů (SEATO, Bagdadský pakt), v Evropě pak v otázce kolektivní bezpečnosti a v otázce sjednocení Německa.

Anglické vládnoucí kruhy pokračovaly spolu s USA v politice »s posice síly« vůči zemím socialistického tábora. Výrazem této politiky je přeměňování západního Německa v základnu agresivních sil v Evropě. Tato linie vedla v květnu 1952 k uzavření bonnské »generální smlouvy« a smlouvy o »Evropském obranném společenství«, které poskytovaly západnímu Německu možnost obnovit militarismus.

Anglie sice nebyla členem EOS, neboť nechtěla předat své vojenské jednotky »nadnárodnímu« velení. Avšak slíbila EOS vojenskou pomoc a snažila se stát spíše ručitelem smlouvy než

jejím účastníkem. Později dala i mlhavý slib, že se některé její jednotky zapojí do EOS. Churchillova vláda zároveň činila hrubý nátlak na Francii, aby co nejdříve ratifikovala smlouvu o EOS. Vyhrožovala, že jinak bude Německo zapojeno do NATO, a tím mu bude umožněno opětné zbrojení.

Na berlínské konferenci ministrů zahraničních věcí v lednu a únoru 1954 odmítly západní velmoci sovětský návrh na vytvoření celoevropského systému kolektivní bezpečnosti, který by snížil mezinárodní napětí a upevnil mír. Tehdejší anglický ministr zahraničních věcí Eden proti tomu postavil plán (»Edenův plán«) celoněmeckých voleb pod kontrolou okupačních mocností, jehož cílem bylo rozšířit bonnský militaristický režim a EOS na celé Německo.

Na ženevské konferenci ministrů zahraničních věcí na jaře a v létě 1954 zaujala již Anglie realističtější postoj než USA. Byla k tomu donucena nejen silou veřejného mínění v Anglii, které příznivě reagovalo na všechny akce zintensivněné mírumilovné zahraniční politiky SSSR, ale i obavami z dalšího poškozování anglických hospodářských a politických zájmů na Dálném Východě a v jihovýchodní Asii. Tak se na této konferenci po prvé v poválečné době projevily v otevřené formě anglo-americké rozpory. Proti vůli USA byla skončena válka v Indočíně. Jednota západních velmocí se však udržela při jednání o korejské otázce, a její řešení se proto nepohnulo kupředu.

Anglie nezůstala dlouho na posici řešení indočínské otázky. Již začátkem září byl z iniciativy USA podepsán agresivní pakt SEATO, zaměřený proti Čínské lidové republice, proti národně osvobozeneckému hnutí a v neposlední řadě proti plnění ženevských dohod o příměří ve Vietnamu. To znovu potvrdilo kolísavost anglické zahraniční politiky.

Mezitím 30. srpna 1954 padla smlouva EOS, neboť ji francouzské národní shromáždění zamítlo. Pád EOS znamenal dosud největší porážku evropské politiky USA. Anglie se snažila iniciativně využít příhodné situace k tomu, aby vzala obnovu německého militarismu do svých rukou. Anglická vláda chtěla oživit Západní unii z roku 1948, zapojit do ní západní Německo, a získat tak v západní Evropě vedoucí postavení a v NATO postavení rovnocenné s USA. To se jí však nepodařilo. Pařížské dohody z října 1954, na jejichž základě bylo západní Německo zapojeno do NATO a do Západoevropské unie (přetvořené Západní unie), neznamenaly upevnění anglických posic v Evropě.

V dalším období anglická vláda vykonávala na francouzskou vládu ještě hrubší nátlak než při prosazování ratifikace EOS. Churchill otevřeně vyhrožoval, že jestliže Francie neratifikuje pařížské dohody, bude vyloučena z řešení mezinárodních problémů a její místo vedle USA a Anglie zaujme západní Německo. Nakonec se podařilo dík nátlaku USA a Anglie pařížské dohody ve Francii prosadit, a vytvořit tak vojenský blok západních velmocí se západním Německem, zaměřený proti Sovětskému svazu a lidově demokratickým zemím.

Anglická vláda tím podkopala základ anglo-sovětské smlouvy z roku 1942, uzavřené za účelem společné obrany proti německé agresi. Sovětská vláda proto na jaře 1955 tuto smlouvu po předcházejícím varování z 20. prosince 1954 zrušila, neboť jinak by sloužila jen k zamaskování nebezpečné anglické politiky obnovování německého militarismu.

Angličtí pracující nenávidí tuto protinárodní politiku britských vládnoucích kruhů, vedoucí ke znovuvyzbrojení západního Německa. Rozvinulo se mohutné protestní hnutí, jež bylo dosud největší v zahraničně politických otázkách po druhé světové válce. Dne 25. ledna 1955 se konala v Londýně před parlamentem velká demonstrace 17.000 lidí proti remilitarisaci Německa. Byla to největší demonstrace u parlamentu za posledních dvacet let. Podobné akce se konaly i v řadě jiných měst. Proti remilitarisaci Německa se vyslovilo i pětadvacet odborových svazů s celkovým počtem 4,834.000 členů.

Anglická vláda dokonce nezískala ani v parlamentě rozhodující podporu své zahraniční politiky. Pro ratifikaci pařížských dohod v listopadu 1954 hlasovala pouze menšina 264 poslanců z celkového počtu 625. Podle ústav mnoha evropských zemí by takový výsledek ani nebyl pravoplatný. Hanebnou úlohu v tomto případě sehrálo opět vedení LP, které podporovalo v projevech Gaitskella a Morrisona vládní kurs v německé otázce. Při hlasování však z obavy před hněvem voličů doporučilo, aby poslanci LP se hlasování zdrželi. Tím se však odpovědnosti za remilitarisaci Německa předáci LP nevyhnuli. Jenom 4 labourističtí poslanci měli odvahu hlasovat proti ratifikaci.

Britské vládnoucí kruhy postupovaly v otázce evropské bezpečnosti a sjednocení Německa na ženevské konferenci šéfů vlád čtyř velmocí v létě 1955 a ministrů zahraničních věcí na podzim 1955 opět proti zájmům anglického lidu i ostatních evropských národů. Podle znovu předloženého Edenova plánu, přijatého západními mocnostmi, bylo sjednocení Německa vá-

záno na vstup do NATO a Západoevropské unie. Takovým způsobem by se monopolisticko-junkerský režim západního Německa rozšířil i na Německou demokratickou republiku. Politika »s posice síly«, o které vlivné anglické kruhy stále mluví, a podporování německého militarismu však v sobě skrývají velké nebezpečí i pro samu Anglii. Obnovený militaristický německý stát už nyní působí Anglii značné potíže na zahraničních trzích, a ty se budou postupem doby stále zvětšovat.

Největší nebezpečí pro anglické zájmy stále představují USA. Spojené státy využívají své síly a vedoucí úlohy v kapitalistickém světě k tomu, aby se zmocnily důležitých strategických a hospodářských posic britské koloniální říše, rozbouraly soustavu preferenčních cel a sterlingový blok. Proto dochází mezi Anglií a USA velmi často k bojům o vliv v Evropě, v Asii a v Africe, z nichž vychází zpravidla vítězně americký imperialismus. Rozpory mezi USA a Anglií zůstávají stále nejdůležitějšími rozpory v kapitalistickém světě.

Britské vládnoucí kruhy pokračují v protinárodní politice, protože mají strach z ohromných politických a hospodářských úspěchů socialismu v Evropě a v Asii. Socialismus ukazuje stále jasněji svou převahu nad kapitalismem a v tom vidí anglická buržoasie smrtelné nebezpečí. Její třídní zájmy ji vedou k tomu, že se podřizuje vedení amerických imperialistů, i když je to pro ni nepříjemné. Pro další proamerický agresivní kurs jsou zvláště ty monopoly, které se zabývají zbrojní výrobou. Z dosavadní agresivní linie mají obrovské zisky. Přitom jejich vliv v anglické vládě je silnější než vliv ostatních monopolistických skupin. Anglický pracující lid bude muset vynaložit mnoho úsilí, aby donutil vládu provádět opravdovou politiku zmirňování mezinárodního napětí.

V souvislosti s tím mají velký význam vztahy mezi Velkou Británií a Sovětským svazem, neboť tyto státy mají spolu s Francií hlavní odpovědnost za zachování míru v Evropě. Lidové masy v Anglii si jsou toho vědomy a proto věnují velké úsilí boji za zlepšení vztahů se Sovětským svazem. Britský předseda vlády A. Eden přihlížel právě k tomuto volání britského lidu, když zval nejvyšší představitele SSSR N. A. Bulganina a N. S. Chruščeva na ženevské konferenci v roce 1955 na návštěvu do Anglie. Tím se zároveň snažil dokázat, že plní předvolební sliby konservativní strany.

Významnou úlohu při rozhovorech se sovětskými státníky měla i snaha získat na Spojených státech amerických ústupky

v řadě otázek a vydobýt si lepší posici při jednání s americkou vládou.

Britská vláda návštěvou sovětských státníků chtěla zvýšit svou mezinárodní autoritu, zajistit si úlohu »prostředníka« mezi SSSR a USA, o niž se uchází a o niž se žárlivě bojí.

V neposlední řadě došlo k pozvání i proto, aby se ulevilo těžké hospodářské situaci Velké Britannie zlepšením obchodních styků se Sovětským svazem.

Návštěva N. A. Bulganina a N. S. Chruščeva v Anglii se uskutečnila v dubnu 1956, přestože si to některé vlivné britské kruhy nepřály. Jednání bylo prospěšné. Byly vyměněny názory o nejdůležitějších mezinárodních problémech, jako je odzbrojení, situace na Blízkém a Středním Východě a sovětsko-britské vztahy.

I když v řadě důležitých otázek nebylo dosaženo dohody, v jiných otázkách bylo nalezeno shodné stanovisko. Obě strany se shodly, že základem spolupráce je mírové soužití států nezávisle na rozdílnosti společenských soustav. Výsledky porad se projeví v brzké době příznivě i v rozšíření anglo-sovětských kulturních a hospodářských styků. Hlavní výsledek jednání je však v tom, že položilo základ ke zlepšení přátelských vztahů mezi Sovětským svazem a Velkou Britannií.

Návštěva sovětských státníků byla podporou všem realisticky uvažujícím skupinám anglické veřejnosti. Zejména zesílil tlak na mírové řešení všech sporných otázek a na rozvoj obchodu mezi Západem a Východem.

Jednání N. A. Bulganina a N. S. Chruščeva měla tedy význam nejen proto, že přispěla k upevnění míru na celém světě, ale i vzhledem k tomu, že ovlivnila příznivě i vývoj vnitropolitické situace ve Velké Britannii.

Hospodářské potíže Anglie v posledním období (chronická krise platební bilance, vážná situace v automobilovém průmyslu, omezování výroby v různých průmyslových odvětvích) zvýšily volání po snížení výdajů na zbrojení a po uvolnění obchodu se socialistickými zeměmi, zvláště s Čínskou lidovou republikou. Zároveň se britský imperialismus přesvědčuje, že není možno zadržet osvobozovací proces asijských a afrických národů. Postupné uvolňování mezinárodního napětí ukazuje atlantickou alianci jako stále problematičtější a závazky z ní pro Anglii vyplývající stále tíživější a méně opodstatněné. Tyto tendence neustále posiluje aktivní a soustavná mírová politika Sovětského svazu i všech ostatních socialistických zemí.

Tyto skutečnosti a tlak lidových mas posilují snahy o revisi

dosavadní linie anglické zahraniční politiky, přijímané až dosud celou buržoasií a oportunistickým vedením odborů a Labour Party.

Spojenectví s USA sice stále zůstává základem anglické politiky, třebaže nejpravicovější elementy britské buržoasie politiku Spojených států ostře kritisují za to, že Anglii málo pomáhají a že se naopak snaží zmocnit se anglických posic. Na druhé straně však vzrůstá tendence britské vlády posilit svou posici v tomto svazku a rozšířit možnosti relativně samostatných akcí. Neustálé konflikty se Spojenými státy, obavy z rostoucí konkurence západního Německa (hospodářské i boj o hegemonii v západní Evropě) a zvláště »Suezská krise« a ohroženi všech zbývajících britských posic na Arabském Východě obnovují tendence k užší anglo-francouzské spolupráci.

Britská vláda hledá usilovně cestu, jak upevnit své postavení v mezinárodních vztazích. Zůstává otázkou, zda pod tlakem krisových jevů v hospodářství a boje lidových mas bude provádět samostatnější politiku i vůči socialistickým zemím, proti vůli USA a jejich hlavního spojence v Evropě, západního Německa.

4. BOJ KOMUNISTICKÉ STRANY VELKÉ BRITANNIE ZA JEDNOTU A VÍTĚZSTVÍ DĚLNICKÉ TŘÍDY

Komunistická strana Velké Britannie pracuje za velmi těžkých podmínek. Všechny instituce kapitalistického státu jsou proti ní zaměřeny, systém výchovy je zcela proniknut kapitalistickou ideologií. Na pracující Anglie působí zhoubně kapitalistická školní i mimoškolní výchova, církev, aristokracie, monarchie a kapitalistický právní řád. Závažnou překážkou činnosti strany je i specifický charakter anglického dělnického hnutí a s ním související politika pravicového vedení Labour Party.

V důsledku zvláštních historických podmínek vývoje v Anglii se vytvořila silná dělnická aristokracie, která ovládla Labour Party, odbory a družstva, masové organisace dělnické třídy. K vytvoření dělnické aristokracie docházelo už od poloviny 19. století. Anglie měla už tehdy obrovskou koloniální říši, byla průmyslovým hegemonem a prožívala léta rozkvětu. Z této doby především pochází onen sociální konservatismus,

který zapustil v Anglii hluboké kořeny a postihl ve značné míře i dělnické hnutí.

Většina příslušníků anglické dělnické třídy v důsledku nesmírného vykořisťování kolonií Anglií a v důsledku vysoké industrialisace měla přece jenom lepší životní úroveň než dělníci ostatních zemí. To samozřejmě přispívalo k tomu, že většina anglického dělnictva propadla ilusi pouze postupného zlepšování svého postavení a v socialismu viděla vzdálený cíl. Nositeli těchto nálad a jejich dalšími šiřiteli byly i odborové organisace a labouristická strana, ve kterých převážná většina dělnictva vidí stále »své organisace«. Tomu napomáhá i ta skutečnost, že při jakémkoli úspěchu v dosažení vyšších mezd, lepších pracovních podmínek a podobně vystupují při jednání s konservativní vládou vždy zástupci odborů nebo LP. Značná část dělníků se pak domnívá, že jejich představitelé udělali »kus práce« pro pracující a zapomínají, že se ničeho nedosáhlo bez usilovného boje dělnické třídy.

Nelze pomíjet ani tu skutečnost, že životní úroveň anglické dělnické třídy je vcelku ještě vyšší než pracujících v socialistických zemích, zvláště pokud jde o předměty dlouhodobého užívání (auta, ledničky, televisory atd.). Úplně jiná situace bude tehdy, až některý socialistický stát předstihne životní úrovní takový vyspělý kapitalistický stát, jakým je Anglie. Nejlepší předpoklady k tomu má Československo. Angličtí dělníci pak nejnázorněji poznají výhody společenského zřízení, kde vládne opravdu lid. Další vývoj, spočívající v neustálém poklesu životní úrovně pracujících Anglie a v zákonitém vzestupu blahobytu v socialistických zemích, nesporně přispěje k opouštění starého trade-unionistického myšlení. Dnes ještě převládá v Anglii taková situace, kdy vítězství dělnictva nad kapitalisty na ekonomickém poli ve stávkových bojích jsou provázena zároveň politickými porážkami dělnictva, jako tomu bylo v parlamentních volbách v roce 1955. V budoucnu bude podobných případů stále méně.

Posici komunistické strany znesnadňuje v neposlední řadě i buržoasní individualistické pojetí osobní svobody, které ovládá téměř všechen anglický lid a které zastává i levice labouristického hnutí.

Trade-unionistické myšlení, bázeň riskovat nynější životní úroveň případnou prohrou v rozhodujících srážkách s buržoasií a individualistické pojetí osobní svobody zabraňovaly dosud rozvinutí masového a revolučního politického boje anglického dělnictva proti buržoasii.

Největší »zásluhu« na upevnění kapitalistické a reformistické ideologie v řadách dělnické třídy má pravicové vedení Labour Party a britských odborů. Pravicoví labouristé oslabili potenciální sílu anglické dělnické třídy a jejích spojenců. Jsou proti jakékoli spolupráci s Komunistickou stranou Velké Británie. Omezují boj dělníků na drobné hospodářské a sociální reformy, které jsou sice důležité, avšak nemohou v žádném případě vést ke změně společenského řádu a k uskutečnění životních zájmů dělnické třídy. Toho lze dosáhnout jen usilovným politickým bojem. Pravicoví labouristični vůdcové naprosto nevyužili mohutného vzestupu stávkového hnutí anglických pracujících k tomu, aby je přeměnili v politický boj za svržení konservativní vlády. Takový boj nemohou vést ani proto, protože nemají svůj program a svou vnitřní a zahraniční politiku, kterou by postavili proti programu a politice konservativců.

V labouristické straně roste počet maloměšťáckých kapitalistických živlů, které jsou pro politickou spolupráci s konservativní stranou, nejdůležitější oporou finančního kapitálu. Tyto živly vychvalují buržoasní demokracii, horují pro »harmonickou spolupráci mezi podnikateli a dělníky«, neboť kapitalisté prý už přestali být kapitalisty a proletariát se prý »deproletarisoval«.[6]

Při nejlepším tvrdí, že třídní rozdělení sice ještě nezmizelo, ale že se stále více stírá. Tímto způsobem se snaží ideologicky odzbrojit dělnickou třídu a přeměnit labouristickou stranu v něco na způsob moderní liberální strany, která by byla pevnou součástí existujícího kapitalistického společenského řádu.[7]

Mezi tyto činitele patří řada význačných nynějších i bývalých labouristických předáků.

Patří mezi ně i nynější vůdce labouristické strany H. Gaitskell, který nahradil koncem roku 1955 C. Attleeho. Nástup Gaitskella do vedení LP znamenal nesporně vítězství pravého křídla a vedl k dalšímu kroku labouristické strany doprava. Gaitskell spolu s pravicovými odborovými předáky dosud nejvíce zosobňuje symbiosu s kapitálem. Nynější labouristické vedení tak představuje skupinu lidí, třídně naprosto cizích dělnické třídě, ochotných, kdykoli je třeba, uzavřít kompromis

[6] Tato ideologie je příbuzná americké theorii »lidového kapitalismu«.

[7] Rovněž o theorii »demokratického socialismu« prohlásil na příklad norský sociálně demokratický předák H. Lange, že je s ideologického hlediska nástupcem liberalismu.

s buržoasií nebo jí dokonce přijít na pomoc proti zájmům pracujících.

Gaitskell stojí v čele té skupiny vedení LP, která otevřeně zanáší do dělnického hnutí kapitalistické ideje. Staří fabiánci si aspoň kladli za cíl socialistickou společnost, třebaže metoda, kterou postupovali (odmítání třídního boje atd.), to znemožňovala. Nynější vedoucí skupina se dívá podezíravě dokonce i na sám socialismus, jakožto cíl boje pracujícího lidu.

Na výroční konferenci LP v roce 1955 prosadilo labouristické vedení zamítnutí resoluce, konstatující, že cílem LP je ustavení socialistické společnosti a požadující přijetí opravdové socialistické politiky. Namísto toho prosadilo vedení LP svůj návrh, který zamítl celkové stanovení labouristické politiky a navrhl, aby na příštích třech konferencích (t. j. do roku 1958) byly projednány odděleně studie o jednotlivých problémech vnitřní a zahraniční politiky. Toto rozhodnutí má závažné důsledky. Znamená vědomou přípravu nové vlny oportunismu a zamlžování třídního boje. Prakticky nezavazuje vedení labouristické strany k ničemu. Labour Party tedy nebude mít během tří let kromě theoretických politicko-filosofických traktátů žádný ucelený politický program, který by mohla postavit jako alternativu proti politice konservativců. Podobně dokumenty k některým otázkám politiky strany, vydané vedením LP v roce 1956, neodpověděly na palčivé problémy dělnické třídy (otázka rovnosti, osobní svobody, bytová otázka, koloniální politika). Jsou to traktáty, které se snaží zakotvit do dlouhodobé politiky strany politiku krajní pravice. Utápějí se v intelektuálských úvahách a nemají se socialistickou politikou nic společného. Pravicoví předáci LP prohlašují stát za nadtřídní a neutrální. Využívají nevyhnutelných nedostatků existujícího způsobu znárodnění k tomu, aby argumentovali proti jeho dalšímu rozšíření. Nynější stav »smíšeného hospodářství« považují zřejmě za trvalý. To vše je samozřejmě voda na mlýn konservativní straně.[8]

Mnoho labouristických předáků kapitalismus zkorumpoval. Poskytl jim výnosná místa v kapitalistickém státním a společenském životě, ve znárodněném průmyslu a nešetřil dokonce udělováním různých šlechtických titulů.

Neustálé prohlubování krise anglického hospodářství, rozpad koloniální říše, na níž je celá hospodářská a sociální struk-

[8] Konservativní noviny Daily Mail poznamenaly již v roce 1951 příléhavě o Gaitskellovi: »Mr. Gaitskell by se mohl nazvat konservativním socialistou nebo také liberálním konservativcem.«

tura vybudována, důsledná politika zmírňování mezinárodního napětí, prováděná socialistickými zeměmi, v neposlední řadě však zkušenosti s oportunistickým vedením LP přispěly k radikalisaci dělnické třídy. Pravicové vedení labouristické strany se dostává do vážného rozporu s řadovými členy strany.

Síly uvnitř Labour Party, usilující o nastoupení socialistické politiky, jsou však dosud slabé. Levice parlamentní skupiny LP je roztříštěná. Nemá společné názory a nemá ani nikoho, kdo by ji vedl. Je konglomerátem osob nejrůznějšího zaměření, od pacifistů až po socialisty. Tlak řadových členů Labour Party na změnu politiky strany však stále roste. Dělníci si přejí skoncovat s třídní spoluprací a požadují, aby se LP stala opravdovou stranou dělnické třídy. Od takové strany očekávají, že porazí konservativní vládu, bude provádět pokrokovou a demokratickou vnitřní i zahraniční politiku a zničí kapitalistický řád.

Vcelku lze však říci, že boj levicových složek labouristického a odborového hnutí je zatím dosti nejasný a existují v něm značné rozdíly. Odtud velký úkol Komunistické strany Velké Britannie vytvořit akční jednotu levicových sil a vtisknout jí uvědomělý, socialistický charakter.

Vedle uvedených objektivních příčin obtížnosti práce komunistické strany existují i nedostatky v činnosti strany samé. Těžký oportunismus labouristické strany a odborů vyvolával vždy v minulosti k životu různé socialistické organisace s anarcho-syndikalistickým zaměřením, pro něž byla charakteristická sektářská politika a nechuť k masové práci mezi příslušníky labouristického hnutí. Toto neblahé dědictví, které s sebou nesla i komunistická strana dlouhou dobu po svém založení v roce 1920, působí částečně i po roku 1945.[9] Komunisté často podceňovali stupeň levicového smýšlení části řadových členů LP a odborů a neprojevovali dosti snahy o vzájemné porozumění s labouristickými dělníky. Komunistická strana rovněž draze zaplatila za tendenci likvidovat stranické organisace na závodech, s níž se smiřovala po skončení války (všechny ostatní anglické politické strany jsou založeny pouze na územní základně). Mnoho nedostatků ve stranické práci vyplývá ze slabých posic na závodech.

K dosažení jakéhokoli vážnějšího úspěchu komunistické strany mají rozhodující význam právě závody, neboť jsou nejen střediskem boje za nejbližší požadavky dělníků, nýbrž

[9] Toto levičáctví podrobil už v roce 1920 ostré kritice V. I. Lenin ve svém díle »Dětská nemoc „levičáctví“ v komunismu«.

i hlavními činiteli postupu k socialismu. Čím více členů strany bude v podnicích, tím více bude mít strana možností zvětšit počet svých stoupenců ve volbách. A i když komunistické straně důvěřuje mnoho pracujících, nebudou ji považovat za reálnou politickou sílu, dokud strana nebude moci vysvětlovat svou politiku v místních radách a v parlamentě.

Dosavadní nedostatky v práci strany a její nízký početní stav (v roce 1945 kolem 50.000, v dubnu 1954 33.963 členů, v únoru 1956 33.095) byly podrobeny vážné kritice na XXIV. sjezdu Komunistické strany Velké Britannie, který se konal na jaře 1956. Podle vedoucího představitele KS VB H. Pollitta jsou to tyto hlavní nedostatky:

1. V otázce jednoty dělnického hnutí přispívalo zaměření strany k tomu, aby se o ní šířila představa, že to je jen »aktivisující skupina«, jakási pomocná síla, která pouze přispívá k rozvoji labouristické strany, jakožto rozhodující politické strany dělnické třídy.

2. Masám pracujících se nedostatečně vysvětlovala vedoucí úloha komunistické strany. To byla velmi vážná chyba, která vyplynula z koncepce a metod práce zastánců myšlenky »aktivisující skupiny«.

3. Příliš pomalu se organisovala účinná kampaň za odstranění protidemokratických zákazů a omezení v labouristické straně; komunisté si až později uvědomili velký význam získávání pokrokových činitelů z odborů a Labour Party pro boj za tyto požadavky.

4. Strana měla sklon k isolovanému provádění kampaní za nejbližší požadavky dělníků, a proto se jí nepodařilo spojit tyto boje s celkovou politickou linií a úlohou strany. Tím se dost nerozvíjelo politické uvědomění dělníků, kteří bojovali spolu s komunisty za nejbližší požadavky a těžko se získávali do strany.

Hlavní slabostí strany je tudíž sektářská metoda práce spojená zejména s uplatňováním politiky »aktivisující skupiny« a podceňováním úkolu výstavby masové komunistické strany. Podstatou koncepce »aktivisující skupiny« je snaha používat jako hlavní metodu politické práce posic, které má strana v některých odborových svazech a v komisích závodních důvěrníků k ovlivňování politiky těchto složek dělnického hnutí. Strana tím dosáhla určitých úspěchů, avšak tato metoda práce nemůže nahrazovat masovou politickou práci celé strany a zapojení každého člena strany do aktivní práce.

Po XXIV. sjezdu se Komunistická strana Velké Britannie intensivně zaměřuje na odstranění dosavadních nedostatků v práci a na rozšíření členské základny strany.

V minulém období dosáhla strana i řady úspěchů. Komunisté mají na příklad v některých odborových svazech silný vliv a úspěšně bojují proti podřízení odborů kapitalistům.

Vliv komunistické strany se projevuje v nižších orgánech i v celostátním vedení těchto svazů (elektrikáři, požárníci, částečně horníci a strojníci). Tento vliv pod tlakem hospodářských potíží neustále roste.

Řada reformistických odborových předáků již uznává komunistickou stranu prakticky za významného činitele v anglickém dělnickém hnutí, jde-li o hospodářsko-sociální otázky, dotýkající se jejich odborových svazů. Těchto úspěchů bylo dosaženo přesto, že Generální rada TUC vyzvala v roce 1948 odborové organisace »vykořenit komunismus z odborů«. Ve velkých a nejvýznamnějších svazech (na příklad dopravních dělníků) existují stále ještě formální zábrany růstu vlivu komunistické strany, dané resolucemi z let studené války a zamezující zvolení komunistů do vedoucích funkcí.

Komunistická strana sehrála důležitou úlohu v boji za zvýšení mezd, proti zvyšování nájemného, za zvýšení pensí. Strana byla nejobětavější podporovatelkou stávkujících. Strana také už svou existencí a hlavně činností přispívala k politickému vývoji levicových sil v řadách labouristického hnutí, jež požadují, aby se Labour Party stala skutečně stranou dělnické třídy.

Významnou úlohu sehrála komunistická strana v rozvíjení mírového hnutí, v boji za spolupráci se Sovětským svazem a s lidovými demokraciemi. Boj za mír, za kolektivní bezpečnost v Evropě, za likvidování amerických vojenských základen v Anglii, za odzbrojení a zákaz zbraní hromadného ničení, za rozvoj styků mezi zeměmi kapitalistickými a socialistickými byl jedním z nejdůležitějších úkolů komunistické strany Velké Britannie, který obětavě a čestně plnila.

Veliký význam s hlediska propracování otázky o různých cestách k socialismu má program Komunistické strany Velké Britannie »Cesta Britannie k socialismu«. Tento program, vyhlášený již začátkem roku 1951 a schválený po široké vnitrostranické diskusi XXII. sjezdem strany v roce 1952, je tvořivým propracováním leninismu v anglických podmínkách. Ukazuje anglickým pracujícím jasné východisko ze slepé uličky, do níž je zavedly anglické vládnoucí kruhy.

Základní myšlenkou tohoto programu je: »Britannie dojde k socialismu svou vlastní cestou. Podobně jako ruský lid získal politickou moc sovětskou cestou, která byla diktována danými historickými podmínkami a existencí carského režimu, podobně jako pracující lidově demokratických zemí a Číny dosáhli politické moci vlastní cestou a ve svých historických podmínkách, tak i britští komunisté prohlašují, že britský lid může přeměnit kapitalistickou demokracii ve skutečně lidovou demokracii tím, že přemění parlament, který vznikl v důsledku historického boje Britannie za demokracii, v nástroj vůle veliké většiny britského lidu.

Britský lid půjde kupředu tak, že nastolí lidovou vládu na základě parlamentu, jehož poslanci budou skutečnými zástupci lidu.«

Komunistická strana mohla tuto myšlenku razit proto, že druhá světová válka způsobila hluboké politické a společenské přeměny, že se vytvořila a upevnila světová socialistická soustava, že podstatně zeslábl kapitalistický systém. Tím se naskytly nové možnosti a cesty přechodu k socialismu, neboť se od základu změnil poměr sil ve světě.

V programu komunistické strany se rovněž ukazuje cesta k vytvoření lidové vlády. Je potřebí vytvořit kolem anglické dělnické třídy a za jejího vedení široký lidový svazek úředníků, příslušníků svobodných povolání, učitelů, technické inteligence, vědeckých pracovníků, pracujících farmářů, obchodníků a drobných podnikatelů.

Lidová vláda by musela podle programu »Cesta Britannie k socialismu« uskutečnit tyto úkoly:

Odstranit moc velkokapitalistů pomocí socialistického znárodnění těžkého průmyslu, bank, velkých obchodních koncernů, pojišťoven, velkého pozemkového vlastnictví a zřízením monopolu v oblasti zahraničního obchodu.

Zavést plánované hospodářství na základě socialistických zásad, které předpokládají hluboké sociální přeměny.

Změnit nynější imperialistické Britské imperium, založené na nerovnosti, v silné, svobodné, rovnoprávné sdružení národů tím, že bude koloniím dána národní nezávislost.[10]

[10] Komunistická strana Velké Britannie předpokládá, že osvobozené národy Britského imperia by vytvořily s lidově demokratickou Britannií bratrský svazek na základě dobrovolnosti, který by měl v podmínkách existence amerického imperialismu velký význam politický a hospodářský. Vytvořením bratrského svazku by se mohlo zabránit americkému imperialismu

Vytvořit silnou, svobodnou nezávislou Britannii, která by prováděla mírumilovnou zahraniční politiku.

Odstranit politickou moc kapitalistické třídy uskutečněním demokratické volební reformy a celkovou demokratisací státního aparátu.

Vzhledem k pomluvám, šířeným o komunistické straně anglickou buržoasií, bylo velmi správné, že se ukázala v programu anglickému lidu orientace na pokojný vývoj k socialismu, na získání pevné parlamentní většiny založené na svazku fysicky a duševně pracujících, vedené dělnickou třídou. Komunistická strana nechce rozpoutat občanskou válku. Jestliže by však vládnoucí třída nesouhlasila s usneseními lidového parlamentu a začala by proti němu bojovat, pak by odpovědnost za tuto situaci padla výhradně na ni. Pak by pronikavé zostření třídního boje bylo nevyhnutelné, neboť lidová vláda, jak se také v programu uvádí, by musela rázně zakročit a zmařit odpor buržoasie použitím všech prostředků

V programu »Cesta Britannie k socialismu« jsou dány jasné perspektivy pro vývoj Velké Britannie k socialistické společnosti.

V současné době se připravuje nové vydání programu »Cesta Britannie k socialismu«. Základní myšlenky programu samozřejmě zůstanou. V novém vydání programu se bude však přihlížet k mnohým změnám, které nastaly v Britannii a ve světě od jeho prvního vydání v roce 1951. Hlouběji bude propracován oddíl »Lidová demokracie — cesta k socialismu« s pečlivějším přihlédnutím k specifickým podmínkám Britannie ve srovnání s evropskými lidově demokratickými státy. Perspektivy k dosažení socialismu budou podány ještě specifičtějšími cestami než dosud, vzhledem k britským podmínkám, a způsobem, kterému by snadno rozumělo anglické dělnické hnutí.

V novém vydání má být přihlédnuto ke změněné mezinárodní situaci. Proto bude novým způsobem vysvětlena mírová politika strany a otázky mírového soužití dvou systémů a postavení Britannie. Program odrazí i ty změny, které nastaly vlivem ohromného pokroku osvobozeneckého hnutí koloniálních a závislých národů.

Dále bude potřeba zabývat se ve větším rozsahu a konkretněji otázkami politiky strany vzhledem k demokracii a svobodě. V existujícím vydání programu strany bylo ve všeobec-

ovládnout nově osvobozené země. Lidově demokratická Britannie by pomohla při všestranném hospodářském rozvoji bývalých koloniálních zemí. Socialistická soustava a pásmo míru by tím byly značně posíleny.

ných rysech ukázáno, jak se dívá socialismus na otázky svobody. V novém programu se strana postaví konkretněji k problému, jak zajistit v socialistické Britannii socialistickou zákonnost a co se uskuteční k rozšíření občanských svobod a demokracie.

Strana si přitom uvědomuje, že formální záruky nejsou v poslední instanci plnou zárukou demokracie. To, co zajišťuje, že zákony jsou dodržovány, je zdravá demokracie, strana dělnické třídy pracující demokratickým způsobem, plná aktivita odborů, družstevních a jiných organisací.

Komunistická strana zaměřuje nyní svou činnost na to, aby bylo především dosaženo akční a politické jednoty dělnické třídy (labouristů, komunistů, odborářů a členů družstevní strany), která by vytvořila široký lidový svazek.

Činnost strany přispívá k posílení celého hnutí proti vládě a má za cíl dosáhnout co nejdříve porážky konservativní vlády, vypsání nových voleb a vítězství Labour Party. Současně je potřeba zvyšovat socialistické uvědomění pracujícího lidu, aby byl přesvědčen o nutnosti vydobýt si politickou moc.

Komunistická strana usiluje o to, aby se labouristická strana stala opravdu demokratickým zástupcem všech složek dělnického hnutí. Na XXIV. sjezdu komunistické strany vyslovil H. Pollitt znovu pevné přesvědčení, »že nastane den, kdy v labouristické straně zvítězí myšlenky vědeckého socialismu a v Anglii vznikne jednotná strana dělnické třídy«.

Avšak dosáhnout toho znamená změnit smýšlení milionů pracujících a získat je pro myšlenky vědeckého socialismu.

V současné době však není možné stavět do protikladu problém vytvoření jednoty proti úkolu upevňovat komunistickou stranu.

Boj za jednotu anglického dělnického hnutí je nerozlučně spjat s existencí a upevňováním komunistické strany. Čím bude komunistická strana silnější a masovější, tím reálnější budou naděje na jednotu anglického dělnického hnutí.

Úkol přeměnit komunistickou stranu v masovou, zvýšit autoritu strany v nejširších masách, a usnadnit tím jednotu dělnické třídy není lehký. V souvislosti s bojem proti kultu osobnosti v mezinárodním dělnickém hnutí je vystavena komunistická strana prudkým útokům buržoasie i labouristického vedení, které se ji snaží zdiskreditovat, vrazit klín mezi vedení a řadové členy a podlomit ideologickou jednotu strany. Někteří členové strany podlehli buržoasní propagandě a začali

kolísat. Převážně šlo o členy z řad intelektuálů, kteří prochá-zejí složitou politickou krisí.

Dále je třeba vidět, že Labour Party zaujímá ke komunistické straně stále vysloveně negativní stanovisko, právě tak jako k ostatním komunistickým stranám. Tradiční protikomunistický postoj existuje u labouristické pravice a u většiny středu. Ale také na levici jsou protikomunistické síly, vycházející jednak ze strachu z konkurence (komunistická strana má největší ohlas právě v těch vrstvách, které se snaží získat labouristická levice), jednak z ideologických základů těchto proudů (prvky syndikalismu, pacifismu, trockismu, sionismu). Někteří odboroví předáci a poslanci levice mají ke komunistické straně méně nepřátelský vztah, ale ani ti nechápou její smysl a funkci.

Na politicky uvědomělou menšinu členstva labouristické strany mělo dost značný vliv vystoupení G. D. H. Cole, který je uznáván za patriarchu socialistické ideologie v Labour Party. Profesor Cole odmítl na jaře 1956 běžnou thesi o nesmiřitelném rozporu mezi socialisty a komunisty, odmítl reformismus labouristické strany a odsoudil protikomunistické štvanice. To je významný hlas pro spolupráci labouristů a komunistů, i když zatím ojedinělý.

Nemůže být však sporu o tom, že složitý vývoj uvnitř dělnické třídy, vyvolaný vnitřní situací Britannie i celkovou mezinárodní situací, bude stále více směřovat k rozhodnějším opatřením proti konservativní straně a že bude veden pod hesly socialistické politiky. Na této cestě se ukáže nezbytnou jednota dělnické třídy, neboť jednota je klíčem k úspěchu nejen v boji za lepší životní podmínky a za mír, ale je především tím rozhodujícím činitelem, který skoncuje s kapitalismem a vybuduje socialismus.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

V. I. Lenin: *Dětská nemoc »levičáctví« v komunismu*, Vybrané spisy, sv. II, SNPL 1955.

R. Palme Dutt: *The Crisis of Britain and The British Empire*, Londýn 1953.

H. Pollitt: *Communism and Labour*, Londýn 1949.

H. Pollitt: *Za mír, blahobyt a socialismus!* Zpráva výkonného výboru XXIV. sjezdu Komunistické strany Velké Britannie, Praha 1956.

A. Hutt: *British Trade Unionism*, Londýn 1952.

J. Gollan: *Kdo vládne Britannii*, Praha 1955.

I. Dvorkin: *Ideologija i politika pravych lejboristov na službě monopolij*, Moskva 1953.

I. N. Žmychov: *Anglija na vtorom etapě obščego krizisa kapitalizma* (1939—1954), VSŠ při ÚV KSSS, Moskva 1954.

Programy komunistických stran, VSŠ při ÚV KSČ, Praha 1956.

Labour Monthly

Daily Worker

Economist

N. S. Chruščev: *Zpráva o činnosti ÚV KSSS XX. sjezdu strany* (I. Mezinárodní postavení Sovětského svazu).

Meždunarodnaja žizň

Nová doba

Za trvalý mír, za lidovou demokracii!

Kommunist

Rudé právo

Materiály Výzkumného ústavu pro zahraniční obchod v Praze.

G. D. H. Cole: *World Socialism Restated*, Londýn 1956.

H. Gaitskell: *Socialism and Nationalisation*, Londýn 1956.

Brožury Labour Party:

Homes of The Future, Londýn 1956.

Personal Freedom, Londýn 1956.

Towards Equality, Londýn 1956.

Labours Colonial Policy, Londýn 1956.

General Council's Report to the 88. Annual Congress — 1956, Londýn 1956.

OBSAH

1. Úvod. Postavení Anglie po druhé světové válce 3
2. Vnitřní a zahraniční politika labouristické vlády (1945—1951) 7
   Postoj k národně osvobozeneckému hnutí národů Britského imperia a závislých zemí 14
   Zahraniční politika labouristické vlády 17
3. Politika konservativní vlády (1951—1956) 21
   Parlamentní volby v květnu 1955 26
   Pokračující rozpad Britského imperia 30
   Zahraniční politika konservativní vlády 35
4. Boj Komunistické strany Velké Britannie za jednotu a vítězství dělnické třídy 40
5. Seznam použité literatury 51

MIROSLAV HOUŠTECKÝ

ANGLIE PO DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLCE

Vydalo Rudé právo, vydavatelství Ústředního výboru KSČ, jako svou 573. publikaci. Edice Vysoká stranická škola při ÚV KSČ. Odpovědný redaktor Jiří Pechar. Technický redaktor A. Chlebeček. Korektor Ladislav Huml. Ze sazby garmond Brno Z vytiskla tiskárna Rudé právo, vydavatelství ÚV KSČ, Praha, Na poříčí 30. Sazba 15. 11. Tisk 16. 1. Vyšlo v lednu 1957. Formát papíru 86×122 cm. AA 3,78, VA 3,90.
HSV 104576/SV/54. A 24535

Náklad 7200 výtisků. Them. skup. 06/6. Vydání 1.
Daň 5 %.

Cena kart. 1,95 Kčs.
56/I-6